EESTI MAAÜLIKOOL
Põllumajandus- ja keskkonnainstituut

Timo Tubli

AASTATEL 2019–2023 EESTIS TUVASTATUD MAAELU ARENGU TOETUSTEGA SEOTUD PETTUSE KAHTLUSEGA TAOTLEJATE MAJANDUSLIKUD TAGAJÄRJED

THE ECONOMIC CONSEQUENCES FOR APPLICANTS SUSPECTED OF FRAUD IN RURAL DEVELOPMENT SUPPORT DETECTED IN ESTONIA, 2019–2023

Magistritöö
Ökonoomika ja ettevõtluse õppekava

Juhendaja: professor Rando Värnik, PhD

Tartu 2025

Eesti Maaülikool
Kreutzwaldi 1, Tartu 51006

Magistritöö lühikokkuvõte

Autor: Timo Tubli

Õppekava: Ökonoomika ja ettevõtlus (414)

Pealkiri: Aastatel 2019-2023 Eestis tuvastatud maaelu arengu toetustega seotud pettuse kahtlusega taotlejate majanduslikud tagajärjed

Lehekülgi: 56	Jooniseid: 0	Tabeleid: 18	Lisasid: 3

ETIS-e valdkond ja CERCS-i kood: Arenguökonoomika (S188)
Juhendaja(d): PhD Rando Värnik
Osakond või õppetool: Maamajanduse ökonoomika õppetool
Kaitsmiskoht- ja aasta: Tartu, 2025

Põllumajandus on valdkond, mida iseloomustab suur risk ja keerukus, tulenevalt looduslikest, majanduslikest ja regulatiivsetest teguritest. Toetused aitavad leevendada põllumajandussektori riske ning samal ajal soodustada maaettevõtluse ja maaelu arengut, kuid paraku sisaldab süsteem ka võimalusi toetuste kuritarvitamiseks.

Töö eesmärk oli saada ülevaade sellest, millised majanduslikud tagajärjed on ilmnenud taotlejatel, kelle suhtes on Eestis aastatel 2019–2023 tuvastatud pettuse kahtlus. Uuring tugines PRIA andmetele ning kasutas mitme juhtumiuuringu meetodit. Analüüsiti toetusesaajate majandusnäitajaid (müügitulu, ärikasum, põhivara), toetussummasid ja tuvastatud rikkumisi.

Tulemused näitavad, et pettuse kahtlusega juhtumite mõju ettevõtetele varieerus: mõnel juhul paranesid majandustulemused, teistel juhtudel tegevus lõppes. Ilmnes, et tagajärgede erinevus sõltus pettusliku taotleja eesmärkidest, olgu selleks turul konkurentsieelise saavutamine või pelgalt toetuse väljapetmine. Sagedamini olid need juhtumid seotud kunstlike tingimuste loomisega toetuse saamiseks.

Töö praktiline panus seisneb soovitustes tõhustada järelevalvet ja suurendada ennetustegevusi, sealhulgas PRIA ja Eesti Maaülikooli koostöös tulevaste taotlejate teadlikkuse tõstmisel. Teoreetiline panus väljendub rent-seekingu ja pettuse kolmnurga rakendamises maaelu toetuste kontekstis, mis aitab paremini mõtestada toetuste väärkasutamise motiive ja mehhanisme. Uuring loob aluse jätku-uuringuteks, näiteks regressioonanalüüsi kasutamiseks pettuse kahtlusega ja ausate toetustaotlejate võrdlemisel, samuti kvalitatiivsete meetodite kaasamiseks pettuste motiivide ja riskikäitumise paremaks mõistmiseks.

Võtmesõnad: põllumajandus, maaelu arengu toetused, toetuspettused, PRIA

Estonian University of Life Sciences
Kreutzwaldi 1, Tartu 51006

Abstract of Master's

Author: Timo Tubli

Curriculum: Economics and Entrepreneurship (414)

Title: The economic consequences for applicants suspected of fraud in rural development support detected in Estonia, 2019–2023

Pages: 56	Figures: 0	Tables: 18	Appendices: 3

ETIS research field and (CERCS) code: Development economics (S188)
Supervisor(s): PhD Rando Värnik
Department / Chair: Chair of Economics in Rural Economy
Place and year of defence: Tartu, 2025

Agriculture is a field that involves high risk and complexity due to natural, economic, and legal factors. Support from the government and the European Union helps reduce risks in farming and supports the development of rural businesses. At the same time, the system can also be misused by people who apply for support unfairly.

The goal of this thesis was to give an overview of the economic effects on applicants in Estonia who were suspected of fraud when using rural development support between 2019 and 2023. The study used data from PRIA (the Agricultural Registers and Information Board) and applied a multiple case study method. It analysed economic indicators such as sales revenue, operating profit, and fixed assets, as well as the amounts of support received and the violations discovered.

The results show that the effects of suspected fraud varied. In some cases, the financial situation improved, while in others the business stopped operating. The outcome often depended on the applicant's goal — whether they wanted to gain an advantage in the market or simply get the money without real business activity. Many cases involved creating artificial conditions to receive support.

This thesis gives practical suggestions to improve monitoring and raise awareness among future applicants, for example through cooperation between PRIA and the Estonian University of Life Sciences. It also uses theories like rent-seeking and the fraud triangle to better understand the reasons behind misuse of support. The study provides a basis for further research, such as comparing honest and dishonest applicants or using interviews to explore the motives behind fraud.

Keywords: agriculture, rural development support, subsidy fraud, PRIA

SISUKORD

TERMINITE JA LÜHENDITE LOETELU 5
SISSEJUHATUS 6
1. TEOREETILISED ALUSED 8
1.1. Ühine Põllumajanduspoliitika 10
1.2. Maaelu arengu toetused 11
1.3. Petmine ja valgekraeline kuritegevus 12
1.3.1. Petmine 13
1.3.2. Valgekraeline kuritegevus 13
1.3.3. Põllumajandustoetuste pettused 14
1.4. Konkurents 17
1.4.1. Toetused ja konkurentsi moonutamine 18
2. TOETUSTE JA PETTUSE KAHTLUSEGA JUHTUMITE KÄSITLUS 20
2.1. Andmete kirjeldus 22
2.1.1. Toetusmeede 4.1 23
2.1.2. Toetusmeede 6.1 24
2.1.3. Toetusmeede 6.3 24
2.1.4. Toetusmeede 6.4 25
2.1.5. Rikkumised 25
2.2. Andmete analüüs ja tulemused 27
2.2.1. Toetusmeede 4.1 29
2.2.2. Toetusmeede 6.1 30
2.2.3. Toetusmeede 6.3 33
2.2.4. Toetusmeede 6.4 37
2.2.5. Arutelu 40
KOKKUVÕTE 45
ALLIKALOEND 47
LISAD 50
Lisa 1. Andmepäring 51
Lisa 2. Andmepäringu tulemusel saadud andmefaili struktuur 54
Lisa 3. Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta 56

TERMINITE JA LÜHENDITE LOETELU

CAP - *Common Agricultural Policy* (eesti keeles ÜPP - Ühine Põllumajanduspoliitika)

EAFRD - Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond

EAGF - Euroopa Põllumajanduse Tagatisfond

EL - Euroopa Liit

EPPO - Euroopa Prokuratuur

IRQ2 - *irregularity* (üldine rikkumine)

IRQ3 - *suspected fraud* (pettuse kahtlus)

IRQ5 - *established fraud* (kinnitatud pettus)

OLAF - Euroopa Pettustevastane Amet

PRIA - Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet

SISSEJUHATUS

Põllumajandus on üks keerulisemaid ettevõtlusvaldkondi. Selle keerukus tuleneb nii looduslikest, majanduslikest kui ka regulatiivsetest teguritest. Põllumajandusettevõtted seisavad silmitsi nii ettearvamatute ja suuri kahjusid põhjustavate ilmastikutingimuste, haiguste ja kahjurite levikuga kui ka sisendhindade kõikumise, tööjõupuuduse ja rahaliste raskustega. Põllumajandus nõuab suuri alginvesteeringuid, kuid tootmistsükkel on pikk ja rahavoog hooajaline, mis tähendab, et kasumi teenimiseks võib kuluda aastaid ning ettevõtete likviidsus võib olla piiratud. Põllumajandus nõuab hooajalist tööjõudu, mida võib olla keeruline leida, eriti arvestades töö iseloomu ja sageli madalat palgataset. Automatiseerimine aitab küll tööjõupuudust leevendada, kuid see nõuab suuri investeeringuid. Põllumajandustoodete hinnad sõltuvad paljuski maailmaturust ning võivad kõikuda sõltuvalt saagikusest, nõudlusest ja geopoliitilistest teguritest. Alustavatel ja väikeettevõtetel on hinnakõikumistega toimetulek sageli raskendatud, kuna neil puudub piisav finantsiline ressurss ja nende võimalused riskide hajutamiseks on piiratud.

Nimetatud tegurite leevendamiseks on loodud mitmesuguseid toetusmeetmeid, mida rahastatakse Euroopa Liidu Ühise Põllumajanduspoliitika (EL ÜPP) raames. Toetuste eesmärk on soodustada maaelu arengut ja tugevdada põllumajandusettevõtete konkurentsivõimet. Ent seal, kus liigub raha, leidub paratamatult ka neid, kes püüavad seda ebaausal viisil enda kasuks pöörata. Seades esiplaanile omakasu või püüdes saavutada ebaausat konkurentsieelist, jäetakse tahaplaanile ratsionaalse ja ausa käitumise põhimõtted.

Maaelu arengu toetustega seotud pettuse kahtlusega juhtumid võivad anda olulist teavet toetuste kasutamise sihipärasuse ja ebaausalt toetuse saanud taotlejate edasise käekäigu kohta. Sellest lähtuvalt on vajalik uurida pettuse kahtlusega taotlejate majandusnäitajaid ja kirjeldada muutusi, mis võivad ilmneda nende taotlejate finantsnäitajates pärast pettuse kahtluse tuvastamist.

Uurimuse aluseks on Põllumajandusregistrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) andmestik, mis sisaldab infot väljamaksete ja tagasinõuete kohta, samuti andmeid tuvastatud rikkumiste, kuupäevade ja summade kohta. Lisaks sisaldab andmestik erinevaid majandusnäitajaid, nagu müügitulu, ärikasum ja põhivara, mis võimaldavad hinnata toetuse saanud taotlejate

majanduslikku suutlikkust. Andmestik võimaldab analüüsida toetuste, rikkumiste ja pettuste ulatust ning kirjeldada, milliseid ebaausaid võtteid toetuste välja petmiseks on kasutatud.

Magistritöö uudsus seisneb selles, et fookusesse on asetatud pettuse kahtlusega taotlejate andmed ning neid analüüsitakse mitmese juhtumiuuringu meetodil. Töö eesmärk on saada ülevaade sellest, millised majanduslikud tagajärjed on ilmnenud taotlejatel, kelle suhtes on Eestis aastatel 2019–2023 tuvastatud pettuse kahtlus. Käesolev uurimus keskendub taotlejate majandusnäitajate muutustele pärast pettuse kahtluse ilmnemist, eesmärgiga hinnata, kas ning mil määral on võimalik tuvastada seoseid pettuse kahtluse ja ettevõtte edasise majanduskäekäigu vahel.

Eesmärgi saavutamiseks püstitati järgnevad uurimisülesanded:

1) selgitada Euroopa Liidu toetuste olemust;
2) selgitada pettuste üldist olemust;
3) analüüsida pettuse kahtlusega juhtumite osatähtsust toetuste summades ja taotluste arvus;
4) analüüsida ja kirjeldada pettuse kahtlusega taotlejate majandusnäitajaid.

Uurimistöö koosneb kahest osast – teoreetilisest ja empiirilisest osast. Teoreetilises osas käsitletakse Euroopa Liidu maaelu arengu toetuste süsteemi olemust ning toetuste rolli põllumajandussektori arengus. Lisaks antakse ülevaade pettuse, valgekraelise kuritegevuse ja *rent-seekingu* teoreetilistest käsitlustest ning selgitatakse, kuidas pettused võivad moonutada konkurentsi ja mõjutada ausaid ettevõtjaid. Empiirilises osas, kasutades PRIA andmeid, kirjeldatakse toetuste ja rikkumiste ulatust nelja toetusmeetme lõikes. Seejärel analüüsitakse pettuse kahtlusega seotud taotlejate andmeid mitmese juhtumiuuringu meetodil. Analüüs keskendub toetusesaajate majandusnäitajatele, toetussummadele ning tuvastatud rikkumistele, et hinnata pettuse kahtlusega juhtumite võimalikke majanduslikke tagajärgi taotlejale. Töö lõpetuseks esitatakse mõtted, kuidas vähendada pettuse riske tulevikus ja tõhustada toetusmeetmete järelevalvet. Samuti käsitletakse võimalust tihendada koostööd PRIA ja Eesti Maaülikooli vahel, et tulevikku vaatavalt ennetada teadlikult toime pandud pettusi ning aidata kaasa rikkumiste osakaalu vähenemisele.

1. TEOREETILISED ALUSED

Konkurentsi peetakse sageli majandusarengu ja efektiivsuse tagatiseks. Spordis julgustab konkurents sportlasi püüdlema paremate tulemuste poole. Samamoodi soosib konkurents innovatsiooni ja toodete ning teenuste kvaliteedi tõusu. Konkurents sunnib ettevõtteid pidevalt arenema ja tegutsema efektiivsemalt, et säilitada oma turupositsioon. Tarbijad võidavad sellest olukorrast kõige enam, kuna hinnad langevad ja toodete valik laieneb.

Siiski ei toimi konkurents alati ausalt ja efektiivselt. Majandusteadlased on kirjeldanud nähtust, kus ettevõtjad ei kasuta õiglase turukonkurentsi eeliseid, vaid otsivad ebaausaid võimalusi majandusliku eelise saavutamiseks. Selle asemel, et keskenduda tootlikkuse suurendamisele või kvaliteedi parandamisele, suunatakse ressursid regulatsioonide mõjutamisele ja poliitiliste sidemete loomisele, et saada turul privileege ja toetusi, mida õiglase konkurentsiga ei oleks võimalik saavutada.

Majandusteaduses tuntakse seda nähtust kui *rent-seeking*, mille tõlgib Euroopa Liidu Asutuste Tõlkekeskus eesti keelde kui kasumi taotlemine. Kuigi termin võib tekitada segadust, siis *rent-seeking* erineb oluliselt kasumi taotlemisest traditsioonilises ärilises tähenduses (*profit-seeking*). Eristatakse kahte kasumitaotlemise vormi, millel on erinev mõju majandusele ja ebavõrdsusele: produktiivne kasumitaotlus (*profit-seeking*) ja *rent-seeking*. Produktiivne kasumitaotlus on seotud ettevõtjate tootliku tegevusega ning soodustab majanduskasvu, samas kui *rent-seeking* tähendab kasumi teenimist tegevustest, mis ei loo uut väärtust, vaid keskendub olemasolevate ressursside ümberjaotamisele (Audretch, Keilbach 2008). Kasumipõhine tegevus (*profit seeking*) suunab ressursid tootlikesse ja ühiskonnale väärtust loovatesse tegevustesse, samas kui *rent-seeking* keskendub hüvede ja toetuste hankimisele ilma uut majanduslikku väärtust loomata, põhjustades seeläbi sotsiaalset kahju ja ressursside ebaefektiivset jaotumist (Buchanan 1999: 109). Sellisteks hüvedeks võivad olla ka avaliku sektori jagatavad toetused, litsentsid või muud soodustused.

Selle asemel, et konkureerida ausatel turutingimustel, võivad ettevõtted või huvirühmad kasutada poliitilist või regulatiivset mõju, et saada erisoodustusi, toetusi või monopoolset turupositsiooni, mis moonutab konkurentsi ja pärsib turu efektiivsust. Ettevõtjad võivad

kulutada ressursse mitte innovatsiooni või tootmise parandamisele, vaid poliitiliste otsuste ja regulatsioonide kallutamisele, et saavutada majanduslikke eeliseid. Selline tegevus ei loo uut väärtust, vaid suunab ressursse ümber viisil, mis annab eelise teatud turuosalistele teiste arvelt (Tullock 1967).

Majandusteoorias tekib rent olukorras, kus ettevõte või isik teenib rohkem tulu, kui see oleks võimalik vaba turukonkurentsi tingimustes. Täieliku konkurentsi teooria (*Theory of competition*) kohaselt kujunevad hinnad turul loomuliku pakkumise ja nõudluse tasakaalu tulemusena, kus osalejaid on palju ning keegi ei suuda oma mõjuvõimu kasutades turgu moonutada (Mereste 2003: 423). Praktikas kaldub turg sageli sellest ideaalist kõrvale, kuna teatud osalejad püüavad läbi *rent-seeking'u* saavutada ebaausat majanduslikku kasu.

Kõigil põllumajandustootjatel ei ole võrdseid võimalusi toetuste taotlemisel, kuna osad suudavad palgata erialaspetsialiste, kes aitavad bürokraatlikke protsesse tõhusamalt hallata. Samal ajal võivad väiksemad või piiratud ressurssidega ettevõtjad otsida võimalusi süsteemi ära kasutamiseks, mitte oma tootlikkuse tegelikuks parandamiseks. Sellistel juhtudel on eesmärk toetuse saamine, mitte jätkusuutliku majandustegevuse arendamine. Seega võib *rent-seeking* esineda erinevates vormides, sealhulgas toetuste süsteemi manipuleerimise kaudu, kus toetuste saamiseks ei suurendata tegelikku tootlikkust, vaid täidetakse formaalselt vajalikud tingimused toetuste saamiseks.

Rent-seeking'ut võib vaadelda ka laiemas ühiskondlikus kontekstis. Kaire Põder on leidnud, et Nõukogude Liidu aegses ühiskonnas sõltus majanduslik edu oskusest süsteemi enda kasuks kallutada. Pärast Nõukogude Liidu lagunemist jagunes ühiskond erinevateks huvigruppideks ning teatud hoiakud ja harjumused kandusid edasi ka turumajandusse, kus majanduslik kasu ja võim said olulisemaks, kui sotsiaalsed ja ühiskondlikud eesmärgid (Põder 2002).

Murphy, Shleifer ja Vishny on leidnud, et *rent-seeking* suunab ressursse eemale innovatsioonist ja tootmisest, soodustades hoopis bürokraatlikke ja poliitilisi mõjutusmehhanisme (Murphy jt 1993). Kui ettevõtjad näevad, et toetusi saab lihtsamalt läbi manipulatsioonide kui tegeliku tootmise või arendustegevuse kaudu, kaldub üha suurem osa turuosalistest eelistama sellist lähenemist. See aga pärsib arengut ja vähendab konkurentsivõimet.

1.1. Ühine Põllumajanduspoliitika

Euroopas loodi 1962. aastal põllumajandussektori keerukustega toimetulemiseks algatus Ühine Põllumajanduspoliitika (edaspidi ÜPP, inglise keeles *Common Agricultural Policy* - CAP). ÜPP eesmärk on kindlustada põllumajandustootjatele õiglane elatustase, suurendada põllumajanduse tootlikkust, stabiliseerida turgu ning tagada taskukohase hinnaga toidu kättesaadavus (The common agricultral…s.a.).

ÜPP kaudu reguleeritakse Euroopa Liidus toodetud ja sinna imporditud põllumajanduskaupade turgu ning liikmesriikide talunikele makstavaid toetusi (Tanning 2001:63). Ühist Põllumajanduspoliitikat suunatakse ja rahastatakse ühiselt Euroopa Liidu eelarvest, hõlmates kõiki liikmesriike (Ühise põllumajanduspoliitika Eesti…2022: 2). Ühine finantseerimine tähendab, et Euroopa Liidu liikmesriigid rahastavad ühist põllumajanduspoliitikat kollektiivselt ELi eelarvest, sõltumata sellest, milline riik sellest rohkem kasu saab (Tanning 2001: 57).

Euroopa Liidu eelarvest eraldatud ÜPP rahastamisvahendid on jagatud kaheks fondiks: Euroopa Põllumajanduse Tagatisfond (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond (EAFRD). Aastatel 2021–2027 eraldatakse liidu eelarvest ühtekokku 387 miljardit eurot, millest 291,1 miljardit eurot eraldatakse Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondile ja 95,5 miljardit eurot Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondile (The common agricultural…s.a.). Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfond toetab kaasrahastuse kaudu põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime tõstmist, keskkonnahoidu, elukvaliteedi parandamist maapiirkondades, maaelu majanduse mitmekesistamist ning kohalike võimekuste arendamist (Nasta 2015: 52).

ÜPP raames eraldab Euroopa Liit Eestile 1,45 miljardit eurot, millest rohkem kui 1 miljard eurot eraldatakse otsetoetusteks, 440 miljonit eurot maaelu arenguks ning 700 tuhat eurot valdkondlikuks toetuseks. Eesti poolne riiklik rahastus maaelu arengusse on 192 miljonit eurot. Seega, maaelu arenguks eraldab Euroopa Liit ning Eesti riik aastatel 2021–2027 kokku ligi 632 miljonit eurot (Lühiülevaade: Eesti…s.a.). ÜPP raames võivad toetusesaajateks olla eraisikud, ühistud, ettevõtted ning avaliku sektori asutused (Komisjoni meetmed ühise…2022: 6).

1.2. Maaelu arengu toetused

Maaelu areng on tihedalt seotud ettevõtluse edendamisega, kuna see loob maapiirkondades töökohti, suurendab sissetulekuid ja aitab kaasa piirkondlikule majanduskasvule. Ettevõtlust peetakse oluliseks strateegiliseks vahendiks, mis kiirendab maapiirkondade arengut ning lahendab tööhõive ja sotsiaalseid probleeme. Maaelu arengu toetamiseks on vaja sihipäraseid meetmeid, sealhulgas rahalisi toetusi, krediidivõimalusi ning koolitus- ja nõustamisprogramme, mis suurendavad ettevõtjate konkurentsivõimet ja tagavad jätkusuutliku majandusarengu (Petrin 1997).

Maaelu arengu põllumajandustoetuste näol on tegemist nii Eestis kui ka Euroopa Liidus lubatud ja reguleeritud riigiabiga. Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadusest tulenevalt antakse turutõrgete kõrvaldamiseks põllumajanduslikku riigiabi põllumajandustootjatele (Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadus 2008, § 3 lg 1). Riigiabi tuleks rakendada eelkõige olukordades, kus see võib kaasa tuua märkimisväärse arengu, mida turg iseseisvalt ei suuda saavutada. See võib hõlmata näiteks abistatava tegevuse või investeeringuga seotud turutõrke kõrvaldamist. Teatud tingimustel võivad riigiabimeetmed aidata korrigeerida turutõrkeid, toetades seeläbi turu tõhusamat toimimist ja konkurentsivõime kasvu (Suunised põllumajandus- ja …2022: p 70).

Maaelu arengu toetused on osa Euroopa Liidu ühisest põllumajanduspoliitikast (ÜPP), mille eesmärk on parandada maapiirkondade majanduslikku ja sotsiaalset olukorda (Bojańczyk 2019: 124). EAFRD toetuste raames rakendatakse erinevaid meetmeid, sealhulgas keskkonna- ja kliimameetmeid, investeeringutoetusi, noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamise ja põllumajandusettevõtluse käivitamise toetusi. (Ühise põllumajanduspoliitika Eesti…2022: 6). Toetusi suunatakse investeerimisprojektidesse, mis moderniseerivad põllumajandusmajapidamisi, arendavad mikroettevõtlust ning edendavad maapiirkondade turismisektorit (Pettuseohu ja ÜPP…2014: 7).

Maaelu arengu toetused aitavad parandada põllumajanduse konkurentsivõimet, toetades ettevõtete elujõulisust ja majandustegevuse mitmekesistamist. Toetuste eesmärk on põllumajandusettevõtete moderniseerimine ja ümberkorraldamine, mis aitab neil paremini turul osaleda ning põllumajandusliku tegevuse jätkusuutlikkust tagada. Samuti edendatakse põlvkondade vahetust ja uute põllumajandustootjate sektorisse sisenemist. Lisaks toetatakse toiduahela korraldamist ja põllumajandustoodete töötlemist ning turustamist, parandades tootjate konkurentsivõimet ja nende integreerumist turule (määrus (EL) 1305/2013 art 4, 5).

Maksimaalse tõhususe tagamiseks on Euroopa Liidu riigid koostanud maaelu arenguks tegevuskavad (määrus (EL) 1305/2013 p 43). Need kavad hõlmavad nii projektikulude hüvitamist kui ka toetusesaajatele makstavaid toetusi, mis põhinevad põllumajandusmaa pindalal või loomade arvul (Komisjoni meetmed ühise…2022: 6). Eestis vastutab nimetatud tegevuskava eest Regionaal- ja Põllumajandusministeerium. Selle rakendamiseks on loodud „Eesti ÜPP strateegiakava“, mille eesmärk lisaks konkurentsivõime tõstmisele ja maaelu mitmekesistamisele, on koondada ühtsesse strateegilisse raamistikku seni eraldi planeeritud otsetoetused ja maaelu arengu toetused, et tõhusamalt ellu viia Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika eesmärke Eestis (ET – Ühise põllumajanduspoliitika…2024: 60).

Nagu varasemalt mainitud eraldab Euroopa Liit ÜPP raames Eestile 1,45 miljardit eurot, millest 440 miljonit eurot eraldatakse maaelu arenguks. Eesti riigi poolne finantseering maaelu arengusse on 192 miljonit eurot. Seega maaelu arenguks eraldab Euroopa Liit ning Eesti riik ühiselt perioodil 2021–2027 kokku ligi 632 miljonit eurot (Lühiülevaade: Eesti…s.a.).

Kokkuvõtvalt on maaelu arengu toetused oluline vahend maapiirkondade majandusliku ja sotsiaalse jätkusuutlikkuse tagamiseks. Need toetused soodustavad ettevõtluse kasvu, luues töökohti ja suurendades sissetulekuid, mis elavdab kohalikku majandust ning tugevdab maapiirkondade elujõulisust. Maapiirkondade ettevõtjatele on hädavajalik pakkuda rahalist tuge, krediidivõimalusi ja nõustamisprogramme, et nad suudaksid kohaneda turutingimustega ning tõsta oma konkurentsivõimet. Samas on äärmiselt oluline, et need vahendid jõuaksid ausate maaelu edendajateni, kes panustavad päriselt piirkondlikku arengusse. Kui toetused on sihipäraselt suunatud, võivad need aidata kaasa maaelu arengule ja sotsiaalsele tasakaalule. Samas võib toetuste süsteemi usaldusväärsus ja tõhusus olla ohus, kui esinevad pettused, mis kahjustavad ausaid põllumehi, moonutavad konkurentsi ning takistavad toetuste algsete eesmärkide saavutamist.

1.3. Petmine ja valgekraeline kuritegevus

Ameerika sotsioloog ja kriminoloog Donald Ray Cressey töötas 1953. aastal välja pettuse kolmnurga teooria, mille kohaselt pettuse toimepanemiseks peavad olema täidetud kolm tingimust: võimalus, surve ja õigustus. Surve võib olla nii rahaline kui ka mitterahaline. Rahaline surve võib tuleneda näiteks pillavast elustiilist, samas kui mitterahaline surve võib olla seotud ootustega paremate tulemuste saavutamiseks. Võimalus tekib siis, kui inimese

ametikoht või töö iseloom annab talle võimaluse toime panna rikkumisi ilma oluliste tagajärgedeta. Õigustus ehk ratsionaliseerimine on hoiak, mis võimaldab inimesel pettust enda jaoks õigustada ja näha seda mõistliku või vastuvõetava teona (Yendrawati jt 2019: 46).

1.3.1. Petmine

Petmine on tegelike asjaolude moonutamine või varjamine, mille eesmärk on luua ekslik ettekujutus. Tegelikud asjaolud on tuvastatavad sündmused, olukorrad või seisundid, mis puudutavad minevikku või olevikku ning mille tõesust on võimalik tõestada või ümber lükata. Tegelikest asjaoludest eksliku ettekujutuse loomine on pettuslik tegu ehk petmine, mis seisneb kujutluse ehk intellektuaalse arusaama mõjutamises ja tegelikkuse moonutamises (Sootak, Pikamäe 2021: 690).

Eksimus on tegelikkuse ja ettekujutuse vaheline lahknevus. Selle olemus seisneb erinevuses objektiivselt eksisteeriva nähtuse ja sellest kujunenud subjektiivse arusaama vahel. Eksimus tekib siis, kui subjekt loob endale vale ettekujutuse – kas peab olemasolevat mitteolemasolevaks või vastupidi, arvab, et puuduv nähtus on olemas. Kui sellise väärkujutluse tekitamises on teadlikult osaline teine isik, siis on tegemist petmisega. Kelmuse eelduseks on, et asjaolude moonutamine puudutab objekti, mida mõjutatav isik peab reflekteerima. Teisisõnu, petmine on õiguslikult relevantne vaid siis, kui see mõjutab teise isiku õiguslikult tähtsat arusaama tegelikkusest (Sootak 2003: 130).

1.3.2. Valgekraeline kuritegevus

Toetuse välja petmine pannakse üldjuhul toime ilma vägivallata, eesmärgiga saada rahalist või materiaalset kasu ning saavutada äriedu, mistõttu saab seda liigitada valgekraeliseks kuritegevuseks. Teo toimepanijad on sageli ettevõtjad, professionaalid või poolprofessionaalid, kes kasutavad oma ametialaseid oskusi ja võimalusi. Samas, see võib olla toime pandud ka isikute poolt, kellel on erialased teadmised äri- ja riigivalitsemisest, sõltumata nende ametist. Valgekraeline kuritegevus hõlmab sageli majanduskeskkonnas toime pandud pettusi, mis nõuavad spetsiifilisi teadmisi äripraktikatest ning mille uurimine nõuab riigiasutuste koostööd. Selliste kuritegude hulka kuuluvad näiteks ettevõtluskuriteod, tarbijapettused, maksupettused, pankrotipettused ja kindlustuspettused, millest osa võib

kuuluda ka organiseeritud kuritegevuse alla (Dictionary of Criminal …1981: 215, s.v. *white-collar crime*).

Pettustest on saanud madala riski, kuid kõrge tulususega tegevus, mis meelitab ligi erinevaid ettevõtjaid, kes loodavad seeläbi kasu lõigata (Charles 2010: 2). Valgekraeline kuritegevus on raskesti avastatav, kuna sellega ei kaasne otseselt nähtavaid ohvreid ning see on sageli seotud keerukate finantstehingutega. Kasu saamise soovist motiveerituna on kurjategijatel juurdepääs vajalikele ressurssidele ning nad tegutsevad olukordades, kus vahelejäämise risk on väike. Kuigi see ei tekita ühiskonnas samasugust hirmu nagu muu raske kuritegevus (nt tapmine), on selle mõju märkimisväärne – pettused põhjustavad suuri majanduslikke kahjusid, vähendavad usaldust ärimaailmas ja suurendavad skepsist riigi vastu. Kasvav ühiskondlik ja majanduslik keerukus loob valgekraelistele kurjategijatele uusi võimalusi ning vähendab avastamise tõenäosust (Coleman 1985). Valgekraeline kuritegevus ei tundu esmapilgul traumeeriv, kuna see on tavaliselt vägivallatu. Kuid pikas perspektiivis avaldab petturlik käitumine majandusele ja ühiskonnale märkimisväärset kahju (Pickett 2003: 12).

1.3.3. Põllumajandustoetuste pettused

Erinevate aruannete analüüs näitab, et teatud tüüpi toetuste puhul on pettuserisk suurem kui teiste puhul. Näiteks maaeluarengu toetuste puhul on pettuste avastamismäärad kõrgemad, kui need on otsetoetuste puhul (Statistical evaluation of…2024: 25). Samuti, kulude hüvitamiste puhul, mis on tavapärane turutoetusmaksete ja maaelu arengu toetuste osa, on pettuserisk kõrgem. Korduvalt on tuvastatud pettuse kahtlusega kuludokumente, mis on seotud ebaõigete andmete esitamise, võimaliku huvide konflikti ning kunstlikult loodud tingimuste kasutamisega toetuse saamiseks (2019 Aastaaruanded eelarveaasta…2020: 183).

Maaelu arengu toetustega seotud pettused esinevad peamiselt projektitoetustes, kuid neid võib leida ka pindala- ja loomapõhistes toetustes. Levinumad pettuse viisid on dokumentide võltsimine, sealhulgas valeandmete esitamine seadmete seisukorra ja hankepakkumuste kohta. Sageli manipuleeritakse riigihangetega, kus varjatakse seotud osapooli või eiratakse sõltumatute pakkumuste nõudeid. Kulude kunstlik paisutamine ja topeltrahastuse taotlemine on samuti levinud skeemid, millega püütakse vältida omafinantseeringut. Toetuskõlbulike tingimuste kunstlik loomine, näiteks põllumajandusettevõtete kunstlik tükeldamine, on üks viisidest, kuidas toetuse ülempiire ebaõiglaselt vältida või saada kõrgemaid makseid (Statistical evaluation of…2024: 27).

Euroopa Liidu õigus keelab toetusteks mõeldud vahendite ebaõige kasutamise. Õigusnormide rikkumine tähendab ühenduse õiguse mis tahes sätte rikkumist ettevõtja tegevuse või tegevusetuse kaudu, mis põhjustab või võib põhjustada kahju ühenduse eelarvele või selle hallatavatele eelarvetele. See võib väljenduda ühenduste nimel kogutud omavahenditest laekuva tulu vähenemises või kaotamises ning põhjendamatute kulude tekkimises (määrus (EL) 2988/1955 art 1 p 2). Pettus kahjustab Euroopa Liidu finantshuve ja takistab liidu vahendite tõhusat kasutamist poliitikaeesmärkide saavutamisel (Komisjoni meetmed ühise…2022: 9).

ELi õigusaktide kohaselt on liidu finantshuve kahjustav pettus tahtlik rikkumine, mis väljendub näiteks ebaõigete aruannete ja dokumentide esitamises või kasutamises, kohustusliku teabe varjamises või vahendite väärkasutuses muul eesmärgil kui algselt ette nähtud (määrus (EL) 2017/1371 art 3 p 2). Pettus on tahtlik tegevus või tegevusetus, mille eesmärk on teisi eksitada, põhjustades ohvrile kahju ja võimaldades süüteo toimepanijal saada ebaõiglast kasu (Võitlemine pettusega ELi…2019: 4).

Põllumajandustoetuste vaates ei tähenda rikkumine alati, et taotleja on toime pannud pettuse, vaid viitab olukorrale, kus toetuse taotlemise või kasutamisega on tuvastatud kõrvalekalle kehtivatest nõuetest. (Handbook on „Reporting…“ 2017: 22–23). Peamine erinevus pettuse ja õigusnormide rikkumise vahel seisneb tahtluses. Õigusnormide rikkumine võib tuleneda normi valest tõlgendamisest, samas kui pettus on teadlik ja tahtlik õigusnormi rikkumine eesmärgiga saada ebaõiglast kasu (Komisjoni meetmed ühise…2022: 9). Pettuseks peetakse näiteks olukorda, kus toetusesaaja, kes ei vasta toetuskõlbulikele tingimustele, esitab ebaõiget või mittetäielikku teavet, et moonutada oma tegelikku olukorda ja saada seeläbi alusetult toetust. Mõnel juhul võivad toetusesaajad ÜPP toetuse saamiseks esitada võltsitud dokumente või teeselda tegevust, et näidata vastavust toetuskõlbulikele tingimustele (Komisjoni meetmed ühise…2022: 20). Seega, kui rikkumine on toime pandud tahtlikult, kvalifitseerub see pettusena, mis võib lisaks toetustest ilmajäämisele tuua kaasa halduskaristuse ning isegi kriminaalmenetluse algatamise.

Kui rikkumisega seoses on alust kahtlustada pettust, liigitatakse juhtum pettuse kahtluseks (*suspected fraud*), mis järel pädev asutus (PRIA) otsustab järgnevate sammude üle. Tegemist on eelkõige menetlusliku määratlusega, mille eesmärk on välja selgitada, kas rikkumine võib olla toime pandud Euroopa Liidu või riiklike õigusnormide vastu viisil, mis kahjustab ELi rahalisi huve. Pettusega seotud rikkumised liigitatakse vastavalt kolmele märgistusele: IRQ2

tähistab tahtmatut rikkumist (*irregularity*), IRQ3 viitab kahtlusele tahtlikuks pettuseks (*suspected fraud*) ning IRQ5 tähistab kinnitatud pettust (*established fraud*) (Handbook on „Reporting…“ 2017: 22–23). Pettuse kahtlus tähendab eeskirjade tahtlikku rikkumist, mis annab aluse riiklikul tasandil haldus- või kohtumenetluse algatamiseks, et selgitada välja, kas tegu on pettusega (määrus EL 2015/1971 art 2).

Kriminaalmenetluse alustamise eelduseks on põhjendatud kahtlus, et on toime pandud süütegu. Selline kahtlus on aluseks, mille pinnalt võib alustada süüteo asjaolude uurimist ning viia läbi menetlustoiminguid. Ilma põhjendatud kahtluseta ei ole kriminaalmenetlus õiguspärane (Kergandberg, Sillaots 2006: 50). Soodustuskelmus on pettuse teel toime pandud tegu, mille eesmärk on ebaseaduslikult saada või sihipäratult kasutada rahalisi hüvesid, nagu toetused ja maksusoodustused, mis pärinevad riigieelarvest, kohaliku omavalitsuse vahenditest või muudest avalikest vahenditest, sealhulgas Euroopa Liidu toetustest (Sootak, Pikamäe 2021: 701). Lisaks varale kui kahjustatavale õigushüvele võib kelmuse puhul laiendava tõlgendamise korral käsitleda kahjustatava õigushüvena ka majanduslikku tegevusvabadust ja majandustegevuse ausust (Joecks 2001).

2023. aastal moodustasid soodustuskelmused 34% ja 2024. aastal 33% Euroopa Prokuratuuri uuritavatest juhtumitest, mis pandi toime eksitavate, vigaste või puudulike andmete ja dokumentide esitamise teel. Tegude tagajärjel omastati või hoiti õigusvastaselt kinni ELi eelarve või liidu poolt hallatavate vahendite ja varade rahalisi ressursse, sealhulgas finantsabi ja toetusi. 2023. aastal registreeriti 1486 soodustuskelmuse juhtumit kõikidest süütegudest (4380). 2024. aastaks kasvas süütegude arv – registreeriti 2105 soodustuskelmust, juhtumite koguarv tõusis 6342-ni. Ehk soodustuskelmuste arv tõusis 619 juhtumi võrra (EPPO Annual Report 2023: 59; EPPO Annual Report 2024: 13). 2023. aastal registreeriti 319 põllumajandusele ja maaelu arengule suunatud toetuste pettust, mis on 24% kõikidest rahastamispettustest (1349). 2024. aastal kasvas pettuste arv – registreeriti 428 maaelu arengu toetustele suunatud pettust ning juhtumite koguarv tõusis 1906-ni (EPPO Annual Report 2023: 13; EPPO Annual Report 2024: 13). Kokkuvõtvalt viitavad andmed pettuste sagenemisele.

Riigikohus mõistis 2022.a otsusega nr 1-20-1599 süüdi Eesti ettevõtjad, kes esitasid PRIAle tahtlikult valeandmeid. Aastatel 2013–2017 saadi pettuse tulemusel Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) alusetult ligikaudu 144 000 euro ulatuses põllumajandustoetusi. Ettevõtjad mõisteti KarS § 210 lg 2 (soodustuskelmuse) ning § 209 lg

1 (kelmuse) (Karistusseadustik 2001, § 209 lg 1, § 210 lg 2) toimepanemises süüdi ning neid karistati vangistusega, mida ei pööratud täitmisele, kui katseaja jooksul ei panda toime uut kuritegu. Alusetult saadud toetus nõuti tagasi.

Horvaatias mõisteti süüdi pereettevõttena tegutseva talumajapidamise omanik, kes pani aastatel 2015–2021 toime toetuspettuse ja dokumentide võltsimise, et saada Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) ja Horvaatia riigieelarvest toetusi. Kuritegu seisnes eksitavate ja valede andmete esitamisega toetuskõlbulike tingimuste täitmise kohta, sealhulgas võltsitud finantsandmete, näiliselt tehtud maksete, tegelikkuses eksisteerivate maksuvõlgade ning ebaõigete andmete esitamisega majandusliku võimekuse kohta projektide elluviimisel. Pettuse tulemusena maksti ettevõtjale välja 221 873 eurot, kuid ülejäänud kahe taotluse puhul peatati maksed, kuna makseagentuur avastas, et süüdistataval olid tekkinud võlgnevused. Kohtuotsusega määrati süüdistatavale 11-kuuline vangistus, mis asendati üldkasuliku tööga, ning rahatrahv 26 512 eurot. Lisaks pidi isik hüvitama tekitatud kahju täies ulatuses (Croatia: Business owner… 2023).

Antud juhtumid on osa laiemast probleemist. Ühelt poolt nähakse ebaausalt välja petetud toetustes võimalust isiklike huvide ja eesmärkide elluviimiseks, kuid teiselt poolt kasutatakse pettuse teel saadud toetusi sageli ka ebaõiglase konkurentsieelise saavutamiseks, mis moonutab turgu ja kahjustab ausaid turuosalisi.

1.4. Konkurents

Konkurents on majanduse loomulik osa, kujundades turu dünaamikat ja mõjutades ettevõtete otsuseid ning käitumist. Tänapäeval toob see mõiste esimesena meelde vastandlike huvidega äripartnerid, kuid selle mõju majandusele on palju laiem, ulatudes turustruktuuride kujundamisest kuni innovatsiooni edendamiseni. Konkurentsi võib käsitleda kui majanduslikku võistlust, mis motiveerib ettevõtteid toimima tõhusamalt, leidma uuenduslikke lahendusi ja vastama turu vajadustele (Latruffe 2010). Konkurents ei piirdu võistlusega ostjate ja turuosa pärast, vaid hõlmab ka tootmistegurite, nagu tööjõu ja maa jaotust, eriti piirkondades, kus tegutsevad samal turul konkureerivad ettevõtted. Ettevõtjate peamine eesmärk on maksimeerida tulu ja hoida kulud võimalikult madalad, mis sunnib neid otsima innovaatilisi lahendusi ja efektiivseid tootmisviise. Reiljan ja Hindrikus (1999) rõhutavad, et ettevõtte konkurentsivõime väljendub eelkõige tema suutlikkuses pikaajaliselt toota ja turustada kaupu. Konkurentsivõime määrab ettevõtte turuväärtus, kasumlikkus ja

turuosa ulatus. Kui ettevõte ei suuda enam konkureerida, võib see viia pankrotini ja turult kadumiseni (Reiljan, Hindrikus, 1999: 34, 40).

Samas ei põhine konkurents alati ausatel põhimõtetel – turueelise saavutamiseks võidakse kasutada ka pettust, turu moonutamist või ebaõiglaseid toetusi. Kui toetuste jagamine pole läbipaistev ja eelistab teatud osapooli, võivad need tekitada ebaõiglaseid eeliseid ning moonutada turu toimimist. See võib anda ebaausatele ettevõtetele turueelise, samal ajal kui teised ettevõtted jäävad ebasoodsasse olukorda. Eelis on majanduslik kasu, mida ettevõtja ei oleks saavutanud tavapärastes turutingimustes ilma riigi sekkumiseta (Euroopa Kohtu otsus C-39/94). Toetuse andmise mõju hindamisel tuleb võrrelda ettevõtja finantsseisundit pärast toetuse saamist olukorraga, milles ta oleks ilma toetuseta (Euroopa Kohtu otsus 173/73).

1.4.1. Toetused ja konkurentsi moonutamine

Toetus peab olema turu suhtes erapooletu ega tohi konkurentsi moonutada (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) nr 1305/2013). Kui toetus parandab abisaaja konkurentsiseisundit turul, samas kui teised turuosalised peavad sarnased kulud katma omavahenditest, võib see anda ebaproportsionaalse eelise ja moonutada konkurentsi (Euroopa Kohtu 17. septembri 1980. aasta otsus kohtuasjas Philip Morris, 730/79).

Toetused on olemuslikult turgu moonutavad, kuid ebaõiglaselt jagatud toetused süvendavad ebavõrdsust veelgi. Näiteks võib toetuste ebaõige jagamine väiksematele või alles alustavatele ettevõtetele põhjustada olukorra, kus võrreldes suurettevõtetega puuduvad neil võimalused ettevõtlusega jätkata. Sellest tulenevalt võib arvata, et suurtootjad, võrreldes väiketootjatega, on tavaliselt turutõrgetest ja ebaõiglaselt toetuseta jäämisest vähem mõjutatud kui väikesed ja keskmised ettevõtted. Kuid mitmekesise ja suuremahulise põllumajandusliku tootmise tagamiseks on vaja kaasaegset tehnoloogiat, mis omakorda eeldab suuremahulisi investeeringuid (Soliwoda 2015: 187). Seega kaasnevad suurettevõtetel suuremad äririskid ning ebaausalt toetuseta jäämine võib äririske veelgi suurendada. Kuigi põllumajandussektori suurettevõtted on sageli märkimisväärse turujõuga osalised, mistõttu võib neile antav toetus teatud juhtudel oluliselt moonutada konkurentsi (Suunised põllumajandus- ja …2022: p 22), siis nende mõju majandusele tervikuna on sageli ulatuslikum, mistõttu võib nende toetamine olla põhjendatud laiema majandushuvi vaatenurgast.

Saksamaal läbiviidud uuringu tulemused näitasid, et riigitoetust saanud ettevõtetes kasvas töötajate arv kuueaastase vaatlusperioodi jooksul rohkem kui ettevõtetes, mis toetust ei saanud (Almus 2001: 24). Leiti, et investeeringutoetust saanud põllumajandusettevõtted ebasoodsates piirkondades näitasid paremaid majandustulemusi ja kõrgemat tööjõu tootlikkust kui need, kes toetust ei saanud. Samuti ilmnes, et toetust saanud ettevõtted olid aktiivsemad investeerimistegevuses ning nende ärilise ebaõnnestumise tõenäosus oli madalam (Hlavasa jt 2017: 11).

Toetuste jaotussüsteemil on otsene mõju konkurentsile ning turustruktuuridele. Kui toetuste jaotamine ei ole õiglane ja läbipaistev, võib see süvendada turu moonutusi, andes eelise ebaausatele ettevõtetele ja surudes ausad tootjad välja. Nagu näitasid Saksamaa uuringud, võivad toetused olla olulised ettevõtete kasvuks ja töökohtade loomiseks, kuid nende jaotus peab olema tasakaalus, et mitte kahjustada konkurentsi. Seega on oluline, et toetuste jagamisel arvestataks nii turu üldist dünaamikat kui ka ausa konkurentsi põhimõtteid, et tagada majanduslik ja sotsiaalne õiglus kogu sektoris. *"Good games depend on good rules more than they depend on good players"* (Brennan, Buchanan 1985: 167). Läbipaistvus ja ausad mängureeglid on konkurentsi säilitamisel võtmetähtsusega. See väldib olukorda, kus toetuste süsteem annab ebaausa eelise valitud turuosalistele.

2. TOETUSTE JA PETTUSE KAHTLUSEGA JUHTUMITE KÄSITLUS

Töö empiiriline osa on jaotatud kaheks. Esimeses osas kirjeldatakse andmestikku eesmärgiga anda ülevaade toetuste taotlemise ja jagamise ulatusest ning peamistest toetusi saanud tegevusvaldkondadest. Kirjeldavas osas esitatakse toetuste summad, taotluste arvud, tagasinõuete mahud ning numbrilised andmed rikkumiste ja nende ulatuse kohta eri toetusmeetmete lõikes. Samuti tuuakse esile iga toetusmeetme puhul kolm peamist tegevusala, kus oli kõige enam toetuse taotlejaid.

Teises osas keskendutakse pettuse kahtlusega seotud juhtumite analüüsile, rakendades mitmest juhtumiuuringu meetodit. Analüüsitakse neid juhtumeid, mille puhul on tuvastatud pettuse kahtlus ja kus toetus maksti välja. Uuritakse pettuse kahtlusega taotlejate majandusnäitajaid ning kirjeldatakse muutusi nende taotlejate majanduskäekäigus pärast kahtluse tuvastamist. Mitmene juhtumiuuring (*multiple-case study design*) on uurimismeetod, mille raames analüüsitakse mitut eraldiseisvat juhtumit eesmärgiga avastada seaduspärasusi, erinevusi ja korduvaid tunnuseid. Erinevalt ühe juhtumi uuringust põhineb mitmene juhtumiuuring replikatsiooni loogikal, mitte valimi loogikal. Iga juhtumit käsitletakse sõltumatu üksusena, mille analüüs võib kas kinnitada varasemaid tulemusi (*literal replication*) või avastada uusi teoreetilisi mustreid (*theoretical replication*). Selline lähenemisviis suurendab uurimistulemuste usaldusväärsust ja süvendab arusaamist keerukatest nähtustest. Juhtumite valik peab olema teadlik ja põhjendatud, et võimaldada nähtuse mitmetahulist mõtestamist ja pakkuda ulatuslikumat tõlgendust uuritava teema kohta (Yin 2018: 54–61).

Mitmene juhtumiuuring sobib käesoleva uurimistöö eesmärgiga, kuna see võimaldab analüüsida maaelu arengu toetustega seotud pettuse kahtlusega taotlejate majandusnäitajaid. Meetod võimaldab tuvastada ja kirjeldada pettuse kahtlusega juhtumitele iseloomulikke tunnuseid ning võimalikke muutusi taotlejate majandustulemustes.

Käesoleva uurimistöö ülesehitus võimaldab esmalt mõista toetuste üldist konteksti ja ulatust ning seejärel liikuda süvitsi konkreetsete pettuse kahtlusega juhtumite analüüsi ja tulemusteni.

Magistritöö tugineb Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametilt (PRIA) saadud andmetele, mis hõlmavad toetustaotluste andmeid PRIA menetlussüsteemidest, rikkumiste aruandlust Euroopa Pettustevastasele Ametile (OLAF) ning taotlejate majandusaasta aruandeid (Lisa 1).

Andmepäring hõlmas nelja põllumajandusettevõtetele suunatud toetuse meedet:

1) meede 4.1 – Põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse parandamise investeeringutoetus. Meetme peamine eesmärk on tõsta põllumajandusettevõtjate tulemuslikkust, toetades tootmise ajakohastamist, keskkonnasäästlike põllumajandus- ja loomakasvatushoonete rajamist ja renoveerimist ning keskkonnasõbralike energiaallikate paremat kättesaadavust ja varustuskindlust (Põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse parandamise … 2021);
2) meede 6.1 – Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine. Toetuse eesmärk on toetada noorte põllumajandustootjate sisenemist sektorisse, soodustada põlvkondade vahetumist ning suurendada nende tootjate hulka, kes omavad kaasaegseid teadmisi ja praktilisi oskusi (Põllumajandusliku tegevusega alustava … 2020);
3) meede 6.3 – Väikeste põllumajandusettevõtete arendamise toetus. Väikeste põllumajandusettevõtete arendamise toetus on suunatud mitmekesise põllumajandusstruktuuri hoidmisele, pakkudes väiksematele tootjatele võimalust arendada oma põllumajandustoodete tootmist või töötlemist (Väikeste põllumajandusettevõtete arendamise … 2020);
4) meede 6.4 – Maapiirkonnas majandustegevuse mitmekesistamise investeeringutoetus. Toetus aitab kaasa eelduste loomisele uute töökohtade tekkeks maapiirkondades, eriti nendes piirkondades, mis asuvad suurematest keskustest eemal, keskendudes tegevustele väljaspool traditsioonilist põllumajandussektorit (Maapiirkonnas majandustegevuse mitmekesistamise … 2023).

Antud meetmed valiti seetõttu, et neid toetusi rahastatakse Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EARDF), mistõttu on need olulised Euroopa Liidu toetuspoliitika rakendamise seisukohalt.

Päringuga saadud andmestik (Lisa 2) sisaldas teavet taotluste menetlemise kohta aastatel 2019–2023, sealhulgas taotluste arv, toetuste määramise staatus (rahuldatud, osaliselt rahuldatud, rahuldamata jätmine) ja eraldatud summad. Selliste andmete kogumine oli

vajalik, et hinnata üldist toetuste taotlemise ja jagamise ulatust nii taotluste arvu kui ka toetussummade lõikes. Samuti võimaldas see saada ülevaate sellest, kui suur osa toetustest on taotlejatele välja makstud ning kui palju on hiljem tagasi nõutud. Pettuste ja rikkumistega seotud andmed kajastasid rikkumiste tuvastamise kuupäevi, seotud summasid ja juhtumite staatust. Need andmed olid vajalikud rikkumiste ja pettuste ulatuse hindamiseks nii tuvastatud juhtumite arvu kui ka nendega seotud rahaliste summade põhjal. Lisaks võimaldasid need andmed tuvastada juhtumeid, mille puhul esines pettuse kahtlus, ning suunata edasine analüüs pettuse kahtlusega seotud taotlejate majanduslike tagajärgede hindamisele.

Analüüsis kasutatud PRIA andmestikus olid taotlejad juba eelnevalt anonüümsuse tagamiseks kodeeritud unikaalsete koodnumbritega (nt 471 või 1122), mistõttu kasutati sama kodeeringut ka käesolevas töös. Igas toetusmeetmes määrati taotlejale kood, mistõttu võis sama taotleja esineda andmestikus mitme erineva koodiga. Kattuvad majandusnäitajad võimaldasid taotlejaid üheselt seostada eri meetmetes. Andmestik sisaldas majandusnäitajaid, nagu töötajate arv, müügitulu, ärikasum ja maksukulud, et analüüsida toetuse mõju taotlejate majanduslikule olukorrale. Tööhõive suurendamine, põlvkondade vahetuse edendamine ning uute põllumajandustootjate sektori sisenemise soodustamine on üks Euroopa Parlamendi eesmärkidest (määrus (EL) 1305/2013). Müügitulu kasv näitab ettevõtte elujõulisuse paranemist ning turul tegutsemise edukust, aidates kaasa eesmärgile tugevdada konkurentsivõimet. Ärikasumi kasv kajastab ettevõtte majandusliku jätkusuutlikkuse ja efektiivsuse suurenemist, toetades eesmärki mitmekesistada majandustegevust. Põhivara mahu kasv viitab investeeringutele moderniseerimisse ja ümberkorraldustesse, mis aitab täita eesmärki suurendada tootlikkust ja edendada innovatsiooni (Kallas 2002).

2.1. Andmete kirjeldus

Aastatel 2019–2023 esitati kokku 4 134 toetustaotlust nelja erineva meetme raames. Kõige rohkem taotlusi esitati 2023. aastal (1 151). Viie aasta jooksul esitati kõige enam taotlusi meetme 4.1 raames, kokku 1317. Järgnesid meede 6.4 (1 308 taotlust), meede 6.1 (800 taotlust) ja meede 6.3 (709 taotlust). Taotluste aastane koguarv on 2019. aasta 592 taotluselt tõusnud 2023. aastaks 1 151-ni, mis tähendab ligikaudu 94% kasvu viie aasta jooksul ja viitab toetuste vajaduse kasvule (tabel 1).

Tabel 1. Taotlusi meetmete ja aastate lõikes (Tubli 2025)

Meede	2019	2020	2021	2022	2023	**Kokku**
4.1	0	414	0	361	542	**1 317**
6.1	149	134	146	177	194	**800**
6.3	235	154	96	114	110	**709**
6.4	208	0	504	291	305	**1 308**
Taotlusi kokku	**592**	**702**	**746**	**943**	**1 151**	**4 134**

Nelja analüüsitud toetusmeetme raames esitati kokku 4 134 taotlust, millega taotleti üle 272 miljoni euro. Välja maksti toetusi kogusummas 123,6 miljonit eurot, millest hiljem nõuti tagasi ligikaudu 2,9 miljonit eurot, moodustades 2,36% makstud summast. Meetmes 6.4 nõuti tagasi 5,93% makstud toetusest, mis on oluliselt rohkem kui näiteks meetme 4.1 puhul, kus oli isegi rohkem taotlusi (1 317 vs 1 308), kuid tagasi nõuti vaid 0,23% makstud summast. See viitab sellele, et kuigi taotluste arv oli mõlemas meetmes suurusjärgu poolest sarnane, oli meetmes 6.4 toetuse kasutamise sihipärasusega oluliselt rohkem probleeme (tabelid 1, 2).

Tabel 2. Toetuste rahaline maht meetmete lõikes (Tubli 2025)

Meede	Taotlusi	Taotletud summa (€)	Makstud summa (€)	Tagasi nõutud summa (€)	Tagasi nõutud summa osakaal makstud toetustest
4.1	1 317	136 126 806	67 859 920	153 851	0,23%
6.1	800	39 181 587	22 194 846	981 551	4,42%
6.3	709	10 188 579	6 541 410	175 637	2,69%
6.4	1 308	87 296 693	27 033 116	1 604 276	5,93%
Kokku	**4 134**	**272 793 666**	**123 629 293**	**2 915 315**	**2,36%**

2.1.1. Toetusmeede 4.1

Meetme 4.1 kõige väiksem väljamakse summa oli 590 eurot, kõige suurem 772 656 eurot. Keskmine väljamakse summa oli 82 055 eurot, mediaan 47 001 eurot ja standardhälve 107 518 eurot. Kokku esitati 1 317 taotlust kogusummas 136 126 806 eurot, taotlejatele maksti välja 67 859 920 eurot ja millest hiljem nõuti tagasi 153 851 eurot (tabel 2).

Kõige rohkem toetusi taotlesid teraviljakasvatusega (välja arvatud riis) ja kaunviljakasvatusega tegelevad taotlejad. Kokku esitati nende poolt 498 taotlust summas 52 805 758 eurot, taotlejatele maksti välja 23 600 329 eurot, millest hiljem nõuti tagasi 2 501 eurot. Järgnesid segapõllumajandusega tegelevad taotlejad, kes esitasid kokku 215 taotlust summas 17 076 404 eurot, taotlejatele maksti välja 9 518 020 eurot. Muu veislaste ja

pühvlikasvatusega tegelevad taotlejad esitasid kokku 172 taotlust summas 13 156 577 eurot, taotlejatele maksti välja 533 472 eurot ja millest hiljem nõuti tagasi 17 395 eurot.

2.1.2. Toetusmeede 6.1

Meetme 6.1 kõige väiksem väljamakse summa oli 22 600 eurot, kõige suurem 60 000 eurot. Keskmine väljamakse summa oli 43 690 eurot, mediaan 40 000 eurot ja standardhälve 8 448 eurot. Kokku esitati 800 taotlust kogusummas 39 181 587 eurot, taotlejatele maksti välja 22 194 846 eurot, millest hiljem nõuti tagasi 981 551 eurot (tabel 2).

Kõige rohkem toetusi taotlesid segapõllumajandusega tegelevad taotlejad. Kokku esitati nende poolt 138 taotlust summas 6 667 540 eurot, taotlejatele maksti 4 079 044 eurot, millest hiljem nõuti tagasi 170 705 eurot. Järgnesid teraviljakasvatusega (välja arvatud riis) ja kaunviljakasvatusega, samuti õlitaimeseemnete kasvatusega tegelevad taotlejad, kes esitasid kokku 102 taotlust summas 5 220 000 eurot, taotlejatele maksti välja 3 355 000 eurot, millest hiljem nõuti tagasi 90 000 eurot. Muu puuvilja-, marja- ning pähklikasvatusega tegelevad taotlejad esitasid kokku 73 taotlust summas 3 504 950 eurot, taotlejatele maksti välja 1 934 897 eurot, millest hiljem nõuti tagasi 30 000 eurot. Suuremate toetuste taotlejate hulka kuulusid veel köögiviljakasvatusega (sh kõrvitsaliste), juurviljakasvatusega ja seenekasvatusega tegelevad taotlejad, kes esitasid 69 taotlust summas 3 585 848 eurot, taotlejatele maksti välja 1 896 792 eurot, millest hiljem nõuti tagasi 61 724 eurot.

2.1.3. Toetusmeede 6.3

Meetme 6.3 kõige väiksem väljamakse summa oli 3 000 eurot, kõige suurem 15 000 eurot. Keskmine väljamakse summa oli 14 313 eurot, mediaan 15 000 eurot ja standardhälve 2 237 eurot. Kokku esitati 709 taotlust kogusummas 10 188 579 eurot, taotlejatele maksti välja 6 541 410 eurot, millest hiljem nõuti tagasi 175 637 eurot (tabel 2).

Kõige rohkem taotlusi esitasid muu veislaste ja pühvlikasvatuse valdkonnas tegelevad taotlejad, kokku 117 taotlust summas 1 691 375 eurot. Neile maksti välja 1 149 325 eurot, millest hiljem nõuti tagasi 11 250 eurot. Järgnesid teravilja-, kaunvilja- ja õlitaimeseemnete kasvatusega tegelevad taotlejad, kes esitasid 101 taotlust, summas 1 480 874 eurot, taotlejatele maksti välja 887 834 eurot, millest hiljem nõuti tagasi 25 650 eurot. Mesindusega tegelevad taotlejad esitasid 95 taotlust summas 1 351 341 eurot, taotlejatele maksti välja 897 080 eurot, millest hiljem nõuti tagasi 22 500 eurot.

2.1.4. Toetusmeede 6.4

Meetme 6.4 kõige väiksem väljamakse summa oli 64 eurot, kõige suurem 1 336 813 eurot. Keskmine väljamakse summa oli 52 288 eurot, mediaan 28 707 eurot ja standardhälve 76 325 eurot. Kokku esitati 1 308 taotlust summas 87 296 693 eurot, taotlejatele maksti välja 27 033 116 eurot, millest hiljem nõuti tagasi 1 604 276 eurot (tabel 2).

Kõige rohkem taotlusi esitasid teraviljakasvatuse (välja arvatud riis), kaunviljakasvatuse ja õlitaimeseemnete kasvatusega tegelevad taotlejad, kes esitasid 114 taotlust, summas 9 415 860 eurot, taotlejatele maksti välja 4 502 069 eurot, millest hiljem nõuti tagasi 422 321 eurot. Järgnesid segapõllumajandusega tegelevad taotlejad, kes esitasid 85 taotlust summas 3 522 243 eurot, taotlejatele maksti välja 1 422 843 eurot, millest hiljem nõuti tagasi 122 412 eurot. Muu veislaste ja pühvlikasvatusega tegelevad taotlejad esitasid 39 taotlust summas 1 546 037 eurot, taotlejatele maksti välja 995 770 eurot.

2.1.5. Rikkumised

Rikkumine ei pruugi alati viidata tahtlikule pettusele, vaid võib tähendada ka seda, et toetuse taotlemisel või kasutamisel on esinenud kõrvalekaldeid kehtivatest reeglitest või tingimustest (Handbook on „Reporting…“ 2017: 22–23). Käsitletud meetmete puhul tuvastati kokku 53 rikkumist (tabel 3).

Tabel 3. Toetuste ja rikkumiste rahaline maht meetmete lõikes (Tubli 2025)

Kogumaht				Rikkumised			
Meede	Taotlusi	Taotletud summa (€)	Makstud summa (€)	Rikku-misi	Taotletud summa (€)	Makstud summa (€)	Tagasi nõutud summa (€)
4.1	1 317	136 126 806	67 859 920	3	153 419	65 574	21 858
6.1	800	39 181 587	22 194 846	29	1 290 000	709 205	650 505
6.3	709	10 188 579	6 541 410	7	104 400	96 900	96 900
6.4	1 308	87 296 693	27 033 116	14	1 655 201	855 269	855 269
Kokku	**4 134**	**272 793 666**	**123 629 293**	**53**	**3 203 020**	**1 726 948**	**1 624 533**

Meetmes 4.1 tuvastati 3 rikkumisega seotud taotlust, millest üks oli mittepettuslik ja kaks olid pettuse kahtlusega. Pettuse kahtlusega juhtumite puhul ei tehtud taotlejatele ühtegi väljamakset. Mittepettuslik rikkumine ilmnes 2020. aastal taotleja (kood 1122) puhul, kes tegeles köögiviljakasvatuse (sh kõrvitsalised), juurviljakasvatuse ja seenekasvatusega. Rikkumine seisnes toetuse sihipärase kasutamise nõude rikkumises. Taotlejale maksti välja 65 574 eurot, millest 21 858 eurot nõuti hiljem tagasi. Kokku taotleti nimetatud kolme

rikkumisega seotud juhtumites toetusi summas 153 419 eurot, millest väljamakse tehti ainult ühele taotlejale – eelmainitud mittepettusliku rikkumise juhtumis, kellelt hiljem osa toetusest tagasi nõuti (tabel 3).

Meetmes 6.1 tuvastati 29 rikkumisega seotud taotlust ning nendes juhtumites taotleti toetusi summas 1 290 000 eurot. Nimetatud 29-st taotlusest rahuldati taotlus 22 korral ning taotlejatele maksti välja 709 205 eurot. Rikkumisega seotult nõuti tagasi 650 505 eurot. Rahuldamata jäetud taotluste (7) puhul tuvastati kahtlus pettuse teel toetuse saamiseks, neile väljamakset ei tehtud. 22-st taotlusest tuvastati 5 taotlust, mille puhul tuvastati kahtlus pettusele ning 17 taotlust, mille puhul tuvastati mittepettuslikud rikkumised. Mittepettuslikud rikkumised puudutasid peamiselt äriplaanis kavandatud tegevuste mittetäitmist, aruandluse esitamise kohustuste eiramist ning tegevuste elluviimist reguleerivate tähtaegade eiramist. Paljudel juhtudel jäid tegevused üldse ellu viimata, ei esitatud kuludokumente ega tõendatud investeeringute sihipärast kasutust. Samuti esines juhtumeid, kus puudus nõutud hariduse omandamine või ei võimaldatud kohapealse kontrolli läbiviimist. Need asjaolud viitasid süsteemsetele puudustele toetuse kasutamise sihipärasuses ning seatud eesmärkide saavutamises. Antud taotlustega maksti välja 549 205 eurot ning taotlejatelt nõuti tagasi 490 505 eurot (tabel 3).

Meetmes 6.3 tuvastati 7 rikkumisega seotud taotlust. Kõigi juhtumite puhul rahuldati taotlus enne rikkumise tuvastamist. Antud taotlustega taotleti kokku toetusi summas 104 400 eurot, taotlejatele maksti välja 96 900 eurot, millest hiljem nõuti tagasi sama summa. Tuvastati 3 taotlust, mille puhul tuvastati kahtlus pettusele, mittepettuslike rikkumisi tuvastati 4. Mittepettuslikud rikkumised viitasid puudujääkidele toetuse saajate tegevuses. Probleemideks olid müügitulu tõendamise puudumine enne taotluse esitamist ning toetuse raames planeeritud tegevuste elluviimise eiramine. Samuti esines juhtumeid, kus toetuse saajad ei tegutsenud iseseisva põllumajandustootjana, vaid olid seotud teiste majandusüksustega. Lisaks ei olnud investeeringuobjekte kasutatud sihipäraselt, mis viitab, et toetust ei kasutatud eesmärgipäraselt. Taotlustega maksti välja 55 650 eurot, mis hiljem kogumahus tagasi nõuti (tabel 3).

Meetmes 6.4 tuvastati 14 rikkumisega seotud taotlust, millega taotleti 1 655 201 eurot. 1 taotlus jäeti rahuldamata ja toetust välja ei makstud. 2 taotlust rahuldati osaliselt, kuid toetust ei välja ei makstud. Täielikult või osaliselt rahuldati 11 taotlust, mille puhul maksti toetus taotlejale välja. Rikkumisega seotud taotlustele tehti väljamakseid summas 855 269 eurot,

sama summa nõuti hiljem tagasi. Vaid 1 taotlus oli mittepettuslik rikkumine, ülejäänud 10 juhtumit viitasid pettuse kahtlusele. Mittepettusliku rikkumise puhul ei olnud investeeringuobjekt sihipäraselt kasutuses. Taotlusega maksti välja 30 000 eurot, mis hiljem kogumahus tagasi nõuti (tabel 3).

Tabel 4. Rikkumiste osakaal meetmete lõikes (Tubli 2025)

Meede	Rikkumistega seotud taotluste osakaal kogutaotlustest (%)	Rikkumistega seotud taotletud toetuse osakaal kogu meetme taotlusmahust (%)	Rikkumistega seotud makstud toetuse osakaal kogu meetme maksetest (%)
4.1	0,23	0,11	0,10
6.1	3,63	3,29	3,20
6.3	0,99	1,02	1,48
6.4	1,07	1,90	3,16
Kokku	**1,28**	**1,17**	**1,40**

Tabel 4 annab ülevaate rikkumiste suhtarvudest toetusmeetmete lõikes, võimaldades hinnata nende proportsionaalset esinemist nii taotluste kui toetussummade põhjal. Erinevalt absoluutarvudest (tabel 3) toovad need näitajad esile, kui suur osa kogu meetme tegevusest oli seotud rikkumistega. Näiteks meetmes 6.1 moodustasid rikkumistega seotud taotlused 3,63% kõigist taotlustest ning nende kaudu taotletud toetused moodustasid 3,29% kogu meetme taotlusmahust. Meetmes 6.4 oli rikkumisi vähem (1,07% taotlustest), kuid nende juhtumite kaudu maksti välja 3,16% kogu meetme maksetest, mis viitab sellele, et tegemist oli suurema mahuga toetustaotlustega. Meede 4.1 paistis silma madalate näitajatega kõigis kategooriates. Vaid 0,10% kogu makstud toetusest oli seotud rikkumistega. See võib viidata kas sellele, et rikkumiste risk oli madalam, või et probleemsed taotlused suudeti tuvastada enne väljamakse tegemist.

2.2. Andmete analüüs ja tulemused

Pettuse kahtlusega seotud juhtumite analüüsil rakendati mitmest juhtumiuuringu meetodit. Analüüsi lähtekohaks oli PRIA poolt kvalifitseeritud IRQ3 juhtumid (18 juhtumit) ehk mille puhul on tuvastatud kahtlus, et toetuse taotleja on soovinud toetust saada tahtlikult pettuse teel. Valitud juhtumite puhul maksti toetus taotlejatele välja. Selline lähenemine võimaldab analüüsida olukordi, kus pettuse katse viis ajutiselt eesmärgini ehk toetuse määramiseni ja väljamaksmiseni, kuid rikkumine avastati alles hiljem. Samal ajal võimaldab see paremini mõista, millised skeemid, käitumismustrid ja tingimuste kujundamise viisid olid piisavalt veenvad, et läbida toetuse esmased kontrollietapid ja jõuda väljamakseni.

Pettuse kahtlus (IRQ3) ei tähenda automaatselt, et taotleja on toime pannud pettuse Euroopa Liidu või riiklike õigusnormide mõistes. Tegemist on haldusliku määratlusega, mille eesmärk on juhtida tähelepanu võimalikele tahtlikele rikkumistele, mis võivad ohustada ELi rahalisi huve. Kahtluse tuvastamine võib tuleneda näiteks esitatud dokumentide analüüsist, ebakõladest kontrollkäikudel või muudest indikaatoritest, mis viitavad võimalusele, et taotleja on loonud kunstlikud tingimused toetuse saamiseks või esitanud valeandmeid. Näiteks kõige sagedasem pettuse kahtlus on seotud sellega, et toetuse saajad kujundavad kunstlikult tingimused ELi rahaliste vahendite saamiseks. Petturid ei ole alati organiseeritud kuritegelikud grupid, vaid sageli ka üksikisikud, kes teadlikult rikuvad eeskirju, et ebaõiglaselt ELi toetusi saada (Võitlemine pettusega ELi…2019: 23). IRQ3 staatus eeldab juhtumi edasist hindamist, uurimist või menetlust, kuid ei pruugi lõppeda kinnitatud pettuse tuvastamisega (IRQ5).

Tabel 5. Toetusmeetmete kogumahud ja pettuse kahtlusega juhtumite (IRQ3) ulatus meetmete lõikes (Tubli 2025)

Kogumaht				IRQ3			
Meede	Taotlusi	Taotletud summa (€)	Makstud summa (€)	IRQ3 – pettuse kahtlu-sega taotlusi	IRQ3 – Taotletud summa (€)	IRQ3 – Makstud summa (€)	IRQ3 – Tagasi nõutud summa (€)
4.1	1 317	136 126 806	67 859 920	0	0	0	0
6.1	800	39 181 587	22 194 846	5	200 000	160 000	160 000
6.3	709	10 188 579	6 541 410	3	45 000	41 250	41 250
6.4	1 308	87 296 693	27 033 116	10	1 205 078	852 269	852 269
Kokku	**4 134**	**272 793 666**	**123 629 293**	**18**	**1 450 078**	**1 053 519**	**1 053 519**

Tabelid 5 ja 6 annavad ülevaate IRQ3 kategooriasse ehk pettuse kahtlusega juhtumitesse kuuluvatest toetustaotlustest ja nende ulatusest toetusmeetmete lõikes. Kokku tuvastati 18 IRQ3 juhtumit, mis moodustasid 0,44% kõikidest taotlustest. Rahalises väljenduses taotleti nende raames toetusi summas 1,45 miljonit eurot, taotlejatele maksti välja 1,05 miljonit eurot. IRQ3 juhtumite puhul nõuti makstud toetused täiel määral tagasi, mis viitab tõhusale järelkontrollile ja korrigeerivatele meetmetele, küll aga puudub info, kui suur on tagasinõude efektiivsus. Suhtarvude põhjal võib järeldada, et kuigi IRQ3 juhtumite osakaal kogu toetussüsteemist oli väike, esines neid valikuliselt teatud meetmetes ja nende rahaline ulatus ei olnud tühine.

Tabel 6. Pettuse kahtlusega juhtumite (IRQ3) osakaalud võrreldes toetusmeetmete kogumahuga (Tubli 2025)

Meede	Pettuse kahtlusega seotud taotluste osakaal kogutaotlustest (%)	Pettuse kahtlusega seotud toetuse osakaal kogu meetme taotlusmahust (%)	Pettuse kahtlusega seotud makstud toetuse osakaal kogu meetme maksetest (%)	Tagasi nõutud summa osakaal pettuse kahtlusega seotud makstud summast (%)
4.1	0	0	0	0
6.1	0,63	0,51	0,72	100
6.3	0,42	0,44	0,63	100
6.4	0,76	1,38	3,15	100
Kokku	**0,44**	**0,53**	**0,85**	**100**

Lähtejuhtumiteks olnud pettuse kahtlusega seotud juhtumist (18) analüüsiti detailsemalt nelja taotlejat. Juhtumite valik oli teadlik ja suunatud sellele, et kajastada erinevaid toetusmeetmeid, toetuse määrasid, tegevusvaldkondi ja taotlejate arenguteid pärast pettuse kahtluse ilmnemist. Selline valik võimaldab mitmese juhtumiuuringu replikatsiooni loogika alusel analüüsida pettuse kahtluse tuvastamise võimalikku mõju taotlejate majanduslikule olukorrale. Kuigi juhtumite arv ja summad olid kogumahuga võrreldes tagasihoidlikud, võimaldavad need andmed hinnata, millistes meetmetes esines proportsionaalselt rohkem pettuse kahtlusega taotlusi. IRQ3 ehk pettuse kahtlusega juhtumeid esines enim meetmetes 6.4 (10 taotlust) ja 6.1 (5 taotlust), kus nende osakaal kogu meetme maksetest oli vastavalt 3,15% ja 0,72%. Meetmes 6.3 tuvastati kolm taotlust, mille maksete osakaal moodustas 0,63% kogu meetmest. Meetme 4.1 puhul ei tuvastatud ühtegi IRQ3 juhtumit, kus toetus oleks taotlejale välja makstud.

Järgnev analüüs viiakse läbi iga toetuse meetme lõikes. Esmalt antakse ülevaade pettuse kahtlusega seotud taotluste ulatusest ja mahust, seejärel käsitletakse valitud juhtumeid mitmese juhtumiuuringu meetodil.

2.2.1. Toetusmeede 4.1

Meetme 4.1 puhul ei tuvastatud ühtegi IRQ3 juhtumit (tabel 5), kus toetus oleks taotlejale välja makstud. Siiski avastati kahes taotluses pettuse kahtlus, kuid need tuvastati enne toetuse määramist ning väljamakseid ei toimunud. Juhtumid puudutasid segapõllumajanduse ning muu veislaste ja pühvlikasvatuse valdkonda. Ühel juhul oli probleemiks kasutatud masina soetamine uue masina asemel, kusjuures maksedokumentide ja kohapealse kontrolli käigus ei suutnud taotleja tõendada, et ta polnud asjaolust teadlik. Teisel juhul ületas toetuse

saaja koos temaga seotud ettevõtetega toetuse piirmäära ning lõi kunstlikud tingimused toetuse saamiseks.

Meede 4.1 eristus käesoleva uurimistöö valimis teiste seast madala rikkumiste arvuga. Kuigi taotluste arv, taotletud ja makstud summad olid kõige suuremad, esines rikkumisi oluliselt vähem kui teistes analüüsitud meetmetes. See võib viidata sellele, et toetusesaajad täitsid nõudeid üldiselt korrektselt või suudeti riskantsed taotlused varajastes kontrollietappides tõhusalt avastada.

2.2.2. Toetusmeede 6.1

Meetme 6.1 puhul tuvastati 5 pettuse kahtlusega toetustaotlust, mille raames taotleti kokku 200 000 eurot ja maksti välja 160 000 eurot (tabelid 5, 7). Kõik väljamakstud summad nõuti hiljem tagasi. IRQ3 taotlused moodustasid 0,63% meetme kõigist taotlustest ja nende osakaal meetme maksetest oli 0,72% (tabel 6). Toetuse saajad olid loonud kunstlikud tingimused toetuse saamiseks ning esitanud valeandmeid, et täita toetuse saamise formaalseid nõudeid ilma tegeliku sisulise vastavuseta. Sellise tegevuse eesmärk oli saada toetust suuremas summas või olukorras, kus nad ei oleks muidu määruse järgi toetust saanud. See viitab teadlikule toetuste süsteemi kuritarvitamisele ja pettusele. Ebaõigeid andmeid esitades maksti petturitele välja 160 000 eurot, mis nõuti kogumahus tagasi (tabelid 5, 7). Tegevusaladeks olid segapõllumajandus, õun- ja luuviljaliste puuviljade kasvatus, muu veislaste ja pühvlikasvatus, põllumajandustoode, elusloomade ja tekstiilitoorme vahendamine (tabel 7).

Tabel 7. Pettuse kahtlusega juhtumid (IRQ3) meetmes 6.1 taotlejate ja summade lõikes (Tubli 2025)

kood	Tegevusala	Toetuse summa (€)	Makstud summa (€)	Tagasinõutav summa (€)
1950	Segapõllumajandus	40 000	30 000	30 000
2177	Õun- ja luuviljaliste puuviljade kasvatus	40 000	40 000	40 000
2209	Tegevusala puudub	40 000	30 000	30 000
2213	Muu veislaste ja pühvlikasvatus	40 000	30 000	30 000
2261	Põllumajandustoorme, elusloomade, tekstiilitoorme ja pooltoodete vahendamine	40 000	30 000	30 000
Kokku		**200 000**	**160 000**	**160 000**

Andmete põhjal ilmnes (tabel 8), et 1 taotlus esitati 2019. aastal ja 4 taotlust 2021. aastal. Toetused maksti taotlejatele üldjuhul välja mõne kuu jooksul pärast taotluse esitamist, välja

arvatud ühel juhul (kood 2177), kus viimane väljamakse tehti 2 aastat ja 4 kuud pärast taotluse esitamist. Pärast toetuse välja maksmist oli kõige lühem pettuse tuvastamise aeg 10 kuud (kood 2177) ja kõige pikem 2 aastat ja 2 kuud (kood 1950). Märkimisväärne on, et toetuse puhul, mille väljamaksed kestsid pikalt ning mille viimane osa maksti välja alles kaks aastat ja neli kuud pärast taotluse esitamist (kood 2177), tuvastati pettuse kahtlus suhteliselt kiiresti – kümme kuud pärast viimast makset. Samal ajal juhtumis, kus toetus maksti välja kiiresti, tuvastati pettuse kahtlus alles enam kui kaks aastat hiljem (kood 1950).

Tabel 8. Pettuse kahtlusega juhtumid (IRQ3) meetmes 6.1 taotlejate ja kuupäevade lõikes (Tubli 2025)

kood	Tegevusala	Taotluse esitamise kuupäev	Viimase makse kuupäev	Rikkumise tuvastamise kuupäev
1950	Segapõllumajandus	03.09.2019	26.11.2019	21.02.2022
2177	Õun- ja luuviljaliste puuviljade kasvatus	25.08.2021	17.01.2024	05.12.2024
2209	Tegevusala puudub	31.08.2021	27.10.2021	03.08.2023
2213	Muu veislaste ja pühvlikasvatus	31.08.2021	25.10.2021	03.08.2023
2261	Põllumajandustoorme, elusloomade, tekstiilitoorme ja pooltoodete vahendamine	01.09.2021	21.10.2021	02.11.2023

Üheks lähemalt uuritud juhtumiks oli taotleja koodiga 1950. Tegemist oli segapõllumajandusega tegeleva taotlejaga, kes esitas 03.09.2019 toetustaotluse summas 40 000 eurot, PRIA poolt tehti viimane väljamakse 26.11.2019, kokku maksti taotlejale 30 000 eurot. Pettuse kahtlus tuvastati 21.02.2022 ning kahtlus seisnes selles, et toetuse saaja täitis toetuse saamise tingimused kunstlikult, eesmärgiga saada toetust suuremas summas, kui seda meetme määrus oleks võimaldanud. Taotlejalt nõuti tagasi kogu välja makstud summa (tabelid 7, 8).

Tabel 9. Taotleja koodiga 1950 majandusnäitajad aastatel 2019–2023 (Tubli 2025)

Kood 1950	2019	2020	2021	2022	2023
Töötajaid (in)	0	0	0	0	0
Müügitulu (€)	0	8 050	9 114	7 145	20 818
Põhivara (€)	0	39 178	36 855	17 844	25 314
Põhivara kulum (€)	0	0	3 025	1 471	2 377
Ärikasum (€)	0	14 989	-2 030	-18 502	21 386
Makstud maksud (€)	0	364	1 380	1 330	5 010

Analüüsides taotleja majandusnäitajaid (tabel 9), ei saa teha otseseid järeldusi rikkumise kirjelduse ja taotleja majandustulemuste vahelise seose kohta, sest majandustulemusi mõjutavad paljud erinevad tegurid ning andmestik ei võimalda hinnata, milline osa

muutustest on otseselt seotud rikkumisega. Küll aga ilmnes, et pärast rikkumise tuvastamist (2022. aastal) paranesid taotleja 2023. aasta majandustulemused. Müügitulu kolmekordistus, ärikasum pöördus kahjumilt kasumile ning makstud maksude summa suurenes oluliselt. Seega võib järeldada, et pettuse kahtluse tuvastamine ei avaldanud taotleja majandustegevusele kohest negatiivset mõju, vastupidi – taotleja jätkas tegutsemist ja suutis oma majandusnäitajaid parandada. Samas ei saa välistada, et paranenud tulemused on mõjutatud ka muudest teguritest, struktuurilistest muudatustest ettevõtte sees või muudest välistest toetustest ja investeeringutest.

Teiseks uuritavaks juhtumiks oli taotleja koodiga 2261. Tegemist oli põllumajandustoodete, elusloomade, tekstiilitoorme ja pooltoodete vahendamisega tegeleva taotlejaga, kes esitas 01.09.2021 toetustaotluse summas 40 000 eurot, PRIA poolt tehti viimane väljamakse 21.10.2021, kokku maksti taotlejale 30 000 eurot. Pettuse kahtlus tuvastati 02.11.2023 ning kahtlus seisnes selles, et toetuse saaja oli toetuse saamiseks esitanud valeandmeid. Taotlejalt nõuti tagasi kogu välja makstud summa (tabel 7, 8).

Tabel 10. Taotleja koodiga 2261 majandusnäitajad aastatel 2019–2023 (Tubli 2025)

Kood 2261	2019	2020	2021	2022	2023
Töötajaid (in)	0	0	0	0	0
Müügitulu (€)	0	0	0	0	0
Põhivara (€)	0	0	10 000	28 194	0
Põhivara kulum (€)	0	0	0	0	0
Ärikasum (€)	0	0	29 904	-9 030	0
Makstud maksud (€)	0	0	0	441	22

Väärib tähelepanu, et kuigi ettevõte oli küll registreeritud, puudus sellel enne toetuse taotlemist sisuline majandusaktiivsus, ometi sai taotleja 2021. aastal toetust 30 000 eurot (tabel 7, 8). Taotlejal puudus antud perioodi jooksul müügitulu, kuid tõenäoliselt kajastati saadud toetus tuluna, mille tulemusel kujunes ärikasum summas 29 904 eurot. Samal aastal soetas ettevõte põhivara väärtuses 10 000 eurot, kuid tootmistegevust ei käivitatud. 2022. aastal kasvas põhivara väärtus veelgi (28 194 euroni), kuid samal ajal tekkis juba 9 030 euro suurune kahjum. Seega, 2021. aastal saadud toetuse arvelt tehti 2022. aastal täiendavaid investeeringuid, kuid kuna ettevõttel puudus endiselt müügitulu, tõid püsikulud kaasa kahjumi. 2023. aastal majandustegevus sisuliselt katkes, ehk ettevõte oli kas tegevuse lõpetanud, passiivne või ümberstruktureeritud (nt müüdud) (tabel 10).

Sellises olukorras jääb küsimus, mis saab toetuse abil soetatud põhivarast. Kui ettevõte ei ole ametlikult pankrotis ega vara tagasi andnud, võib see jääda petturliku taotleja käsutusse. Kuigi PRIA nõudis taotlejalt talle välja makstud toetuse summa tagasi, viitavad nii taotluse eelsed kui ka väljamakse järgsed majandusnäitajad sellele, et tagasinõude täitmine ei pruugi olla realistlik. Need asjaolud loovad põhjendatud kahtluse, et ettevõtte tegevus oli kunstlikult üles ehitatud üksnes toetuse saamiseks, mitte tegeliku ja kestliku majandustegevuse arendamiseks. Juhtum näitab selgelt, kui oluline on hinnata ettevõtte jätkusuutlikkust põhjalikult juba enne toetuse määramist ning kriitiliselt kaaluda, kas kavandatav toetus võib viia soovitud tulemusteni.

Analüüsitud kahe taotleja puhul ilmnes, et pettuse kahtluse ja majandustulemuste vahel ei saa teha otseseid põhjus-tagajärg seoseid, kuna majandustulemusi võivad mõjutada mitmed sõltumatud tegurid. Siiski ilmnesid teatavad erinevused, näiteks taotleja koodiga 1950 puhul paranesid pärast pettuse kahtluse tuvastamist majandusnäitajad, viidates jätkuvale ja tugevnevale majandustegevusele. Taotleja koodiga 2261 puhul oli majandusaktiivsus juba enne toetuse taotlemist minimaalne ning pärast toetuse saamist järgnes kiire langus ja äritegevuse lõppemine, mis võib viidata tahtlikule pettuse toimepanemisele. Antud juhtumid näitavad, et pettuse toimepanemisel võivad olla erinevad eesmärgid. Esimesel juhul võis motiiviks olla konkurentsieelise saavutamine – ettevõte kasutas toetust oma majanduspositsiooni tugevdamiseks, ehkki ebaausal viisil. Teisel juhul oli eesmärk toetus välja petta ning selle saavutamiseks kasutati näilist majandustegevust. Sellisel juhul ei saa mitte ainult riik kahju, vaid toetustest jäävad ilma ka need ausad taotlejad, kes tegelikult vajavad toetust oma ettevõtte arendamiseks.

Antud meetme puhul on tähelepanuväärne veel, et taotluse menetlemise raames tuvastati varajase kontrolli käigus seitse pettuse kahtlusega taotlust, kus ettevõtted olid loodud üksnes toetuse saamise eesmärgil, ilma reaalse majandus- või põllumajandustegevuseta. Taotlused esitati vahetult pärast ettevõtte asutamist, et formaalselt vastata toetuse tingimustele. Mitmel juhul ilmnes ka sõltuvussuhteid teiste sama katastriüksusega seotud ettevõtetega. PRIA efektiivse kontrolli tulemusel jäi petturitele välja maksmata 420 000 eurot.

2.2.3. Toetusmeede 6.3

Meetme 6.3 puhul tuvastati 3 pettuse kahtlusega juhtumit, mille raames taotleti kokku 45 000 eurot ning maksti välja 41 250 eurot (tabelid 5, 11). Pettuse kahtlusega taotlused

moodustasid 0,42% kõikidest taotlustest ning maksete osakaal kogu meetme maksetest oli 0,63% (tabel 6). Need juhtumid viitasid sellele, et toetuse saajad olid loonud kunstlikud tingimused toetuse saamiseks, esitades valeandmeid ja näidates fiktiivset müügitulu. Pettuslike taotlustega maksti välja 41 250 eurot, mis nõuti hiljem tagasi (tabel 11).

Tabel 11. Pettuse kahtlusega juhtumid (IRQ3) meetmes 6.3 taotlejate ja summade lõikes (Tubli 2025)

kood	Tegevusala	Toetuse summa (€)	Makstud summa (€)	Tagasinõutav summa (€)
2971	Puuvilja- ja marjakasvatus	15 000	15 000	15 000
3146	Lamba- ja kitsekasvatus	15 000	11 250	11 250
3188	Puuvilja- ja marjakasvatus, Vürtsi-, maitse-, uimastavate taimede ja ravimtaimede kasvatus, Mesindus	15 000	15 000	15 000
Kokku		**45 000**	**41 250**	**41 250**

Andmete põhjal ilmnes (tabel 12), et üks taotlus esitati aprillis 2019. aastal ning kaks taotlust aprillis 2020. aastal. Ühel juhul (kood 3146) maksti toetus välja vähem kui ühe kuu aja jooksul pärast taotluse esitamist, ülejäänud kahel juhul kulus väljamakseni enam kui seitse kuud. Pärast toetuse välja maksmist oli kõige lühem pettuse tuvastamise aeg 1 aasta (kood 3188) ja kõige pikem 1 aasta ja 11 kuud (kood 3146). Seega, kõige kiiremini välja makstud toetus võttis kõige rohkem aega, et pettuse kahtlus tuvastada.

Pettuse tuvastamise aeg iseloomustab mitmeid tegureid. Ühelt poolt võib see olla seotud PRIA suure töökoormuse ja piiratud ressurssidega, mis ei võimalda kõiki taotlusi kiiresti ja põhjalikult kontrollida. Teisalt võib pika tuvastamisaja taga olla taotleja poolt oskuslikult varjatud või keerukalt üles ehitatud skeem, mis muudab rikkumise avastamise aeganõudvaks. Samuti tuleb arvestada, et kiire väljamakse ei pruugi viidata kontrolli tõhususele – vastupidi, see võib hoopis suurendada pettuse riski, kuna ennetavad mehhanismid võivad jääda rakendamata või pinnapealseks. Sellest tulenevalt on otstarbekas tugevdada riskipõhist hindamismudelit ja varajase avastamise süsteeme, et kiiresti ja tulemuslikult tuvastada kõrge riskiga taotlused ning suunata ressursid just neile juhtumitele.

Tabel 12. Pettuse kahtlusega juhtumid (IRQ3) meetmes 6.3 taotlejate ja kuupäevade lõikes (Tubli 2025)

kood	Tegevusala	Taotluse esitamise kuupäev	Viimase makse kuupäev	Rikkumise tuvastamise kuupäev
2971	Puuvilja- ja marjakasvatus	09.04.2019	19.12.2019	16.02.2021
3146	Lamba- ja kitsekasvatus	07.04.2020	07.05.2020	20.04.2022
3188	Puuvilja- ja marjakasvatus, Vürtsi-, maitse-, uimastavate taimede ja ravimtaimede kasvatus, Mesindus	08.04.2020	18.11.2020	30.11.2021

Üheks lähemalt uuritud juhtumiks oli taotleja koodiga 3188. Tegemist oli puuvilja- ja marjakasvatuse, vürtsi-, maitse-, uimastavate taimede ja ravimtaimede kasvatuse ning mesindusega tegeleva taotlejaga. Taotleja esitas 08.04.2020 toetustaotluse summas 15 000 eurot, PRIA poolt tehti viimane makse 18.11.2020, kokku maksti taotlejale 15 000 eurot. Pettuse kahtlus tuvastati 30.11.2021 ning kahtlus seisnes selles, et toetuse saaja esitas toetuse saamiseks valeandmeid. Taotlejalt nõuti tagasi kogu välja makstud summa (tabelid 11, 12).

Tabel 13. Taotleja koodiga 3188 majandusnäitajad aastatel 2019–2023 (Tubli 2025)

Kood 3188	2019	2020	2021	2022	2023
Töötajaid (in)	0	0	0	0	0
Müügitulu (€)	4 570	4 831	6 155	900	870
Põhivara (€)	2 500	3 160	28 251	28 251	25 426
Põhivara kulum (€)	0	0	0	0	2 825
Ärikasum (€)	518	-11 308	-6 541	900	-2 223
Makstud maksud (€)	0	0	0	0	0

Taotleja koodiga 3188 puhul tuvastati 2021. aasta novembris, et taotleja oli toetuse saamiseks esitatud valeandmeid. Toetus summas 15 000 eurot maksti välja 2020. aastal (tabel 12). 2021. aastal toimus märgatav investeering põhivarasse, mille väärtus kasvas 3 160 eurolt 28 251 euroni, viidates võimalikule toetuse kasutamisele investeeringu eesmärgil. Samal aastal paranes taotleja ärikasum, mis jäi küll negatiivseks, kuid vähenes varasema aastaga võrreldes ligi poole võrra (–11 308 eurolt –6 541 euroni), ning müügitulu tõusis 6 155 euroni. Pärast rikkumise tuvastamist (2021. aasta lõpus), langes taotleja müügitulu 2022. aastal 900 euroni ja 2023. aastal 870 euroni. 2022. aastal jõuti kasumisse, kuid 2023. aastal tekkis taas kahjum (tabel 13).

Kuigi taotleja lõpetas 2023. aasta kahjumis, ei saa antud majandusnäitajate pinnalt väita, et liigutakse likvideerimise suunas, küll aga näitajate halvenemine seda riski suurendab. Seega, kui ebaausal teel saadud toetuse abil tekkis majandustegevuse ajutine paranemine, siis pärast

rikkumise tuvastamist taotleja majandustulemused halvenesid. Saab järeldada, et ebaausal teel saadud toetusel on lühiajaline positiivne mõju majandustulemustele, kuid see mõju ei ole sageli pikaajaliselt jätkusuutlik. Pettuse kahtlusega juhtumite puhul võib toetuse abil saavutatud ajutine areng varjata ettevõtte tegelikku elujõulisust, mis avaldub alles pärast toetuse mõju kadumist või rikkumise tuvastamist. Sageli osutubki pettuse tuvastamine oluliseks pöördepunktiks, mis näitab, kas ettevõte on võimeline jätkama toimimist ilma välise rahalise toetuseta ning säilitama oma positsiooni turul. Samas tuleb arvestada, et tulemuste halvenemine ei pruugi olla tingitud üksnes rikkumise tuvastamisest, vaid ka muudest teguritest, näiteks turutingimuste muutusest või ettevõtte sisemistest otsustest. Seega on oluline hinnata ettevõtte jätkusuutlikkust põhjalikumalt juba enne toetuse määramist ning kaaluda, kas kavandatav toetus võib viia soovitud ja sihipäraste tulemusteni. Selline lähenemine aitab paremini mõista ka taotleja tegelikku võimekust hiljem ilma toetuseta hakkama saada.

Võrreldes taotlejat koodiga 3188 taotleja koodiga 1950 (meetmes 6.1), ilmneb majandusnäitajate dünaamika põhjal selge erinevus pettuse kahtluse järgsete arengute osas. Kuigi taotlejad erinevad nii tegevusala, toetussumma kui ka majandustulemuste mahu poolest, võimaldab majandusnäitajate liikumise võrdlus siiski teatud järeldusi teha. Taotleja 3188 sai toetuse ebaausal moel, esitades valeandmeid. Tema majandustulemused paranesid lühiajaliselt, eriti 2021. aastal. Pärast rikkumise tuvastamist 2021. aasta lõpus toimus negatiivne muutus. 2022. ja 2023. aastal langes müügitulu märgatavalt, ärikasum muutus taas negatiivseks ning taotleja tegevus näis vaibuvat. See viitab, et ebaaus toetus võis olla ajutise aktiivsuse allikas, mitte jätkusuutliku majandustegevuse toetaja. Samas ei saa välistada, et toetuse abil tehtud investeering põhivarasse ei toonud oodatud majanduslikku kasu, mistõttu jäid tulemused saavutamata.

Nendest juhtumitest tulenevalt võib järeldada, et pettuse teel saadud toetus ei avaldu alati ühetaoliste majanduslike tagajärgedena. Ühel juhul suutis taotleja toetuse enda kasuks tööle panna. Hoolimata pettuse kahtluse ilmnemisest taotleja majandustegevus jätkus ja isegi paranes. Teisel juhul ei toonud ebaausalt saadud toetus ega selle abil tehtud investeering oodatud majanduslikku kasu, mis võis kaasa tuua ettevõtte majandusnäitajate halvenemise. See viitab, et pettuse motiivid ja tagajärjed võivad olla varieeruvad ning võivad sõltuda ettevõtte tegelikust suutlikkusest.

2.2.4. Toetusmeede 6.4

Meetme 6.4 puhul tuvastati 10 pettuse kahtlusega toetustaotlust, mille raames taotleti kokku 1 205 078 eurot ning maksti välja 852 269 eurot (tabelid 5, 14). Need juhtumid moodustasid 0,76% kõigist taotlustest ning maksete osakaal kogu meetme maksetest oli 3,15%. Võrreldes teiste meetmetega oli siin küllaltki suur pettuse kahtlusega seotud maksete osakaal (tabel 6). Tegemist oli kõige mitmekülgsema toetusmeetmega, mis võimaldab toetada väga erinevaid tegevusvaldkondi. Just lai rakendusala võib olla üheks põhjuseks, miks võrreldes teiste meetmetega esines selles meetmes kõige rohkem tahtliku pettuse kahtlusega juhtumeid ning millest vaid 3 olid seotud otseselt põllumajandustootmisega. Ülejäänud juhtumid puudutasid valdkondi nagu reisikorraldus, küttepuude tootmine, mootorsõidukite hooldus ja remont ning muud sarnased tegevusalad (tabel 14).

Mitmekesisus ise ei pruugi olla probleem, arvestades, et tegemist on maapiirkonnas majandustegevuse mitmekesistamise investeeringutoetusega. Küll aga võib väga laia rakendusala olemasolu suurendada pettuseriski, kuna toetus võib meelitada ka neid taotlejaid, kelle eesmärk ei ole toetuse sihipärane kasutamine, vaid pelgalt rahaline kasu. Kui määrus lubab toetust kasutada väga erinevates tegevusvaldkondades, võib see vähendada järelevalve tõhusust ja raskendada taotlejate tegelike kavatsuste hindamist. Seetõttu on oluline, et toetuse saamise tingimused oleksid selged, taotlejate eelhindamine põhjalik ning järelkontrolli mehhanismid toimivad ja tulemuslikud.

Juhtumites ilmnes, et toetuse saamise tingimusi täideti kunstlikult. Levinud oli näiliku omafinantseeringu olemasolu kujundamine ja tegelike hinnapakkujate varjamine, mille eesmärk oli jätta mulje nõuetele vastavusest. Samuti esines toetuse piirmäärade ületamist seotud isikute ja ettevõtete kaudu, mis viitas süsteemsele skeemide loomisele. Mitmel juhul esitasid toetuse saajad PRIA-le teadlikult valeandmeid, sealhulgas kolme võrreldava hinnapakkumuse osas. Samuti korraldati investeeringute tegelikku teostust alltöövõtjate kaudu, kes olid seotud toetuse saajaga. Need asjaolud viitasid olukordadele, kus formaalne vastavus oli saavutatud, kuid sisuline nõuetele vastavus puudus.

Tabel 14. Pettuse kahtlusega juhtumid (IRQ3) meetmes 6.4 taotlejate ja summade lõikes (Tubli 2025)

kood	Tegevusala	Toetuse summa (€)	Makstud summa (€)	Tagasinõutav summa (€)
471	Teravilja- (v.a riis) ja kaunviljakasvatus; õlitaimeseemnete kasvatus	148 417	117 891	117 891
1111	Küttepuude tootmine	66 132	11 264	11 264
588	Mootorsõidukite hooldus ja remont	128 882	128 882	128 882
529	Põllumajandusmasinate, -seadmete ja lisaseadmete hulgimüük	140 086	124 116	124 116
380	Reisikorraldajate tegevus	149 980	143 680	143 680
490	Elamute ja mitteeluhoonete ehitus	146 240	23 724	23 724
448	Hoonehalduse abitegevused	149 433	127 573	127 573
403	Lõbusõidu- ja sportpaatide ehitus	149 962	69 305	69 305
677	Maastiku hooldus ja korrashoid	114 000	100 000	100 000
3616	Köögivilja- ja melonikasvatus, juurvilja- ja mugulviljakasvatus	11 942	5 832	5 832
Kokku		**1 205 078**	**852 269**	**852 269**

Taotlused esitati aastatel 2019–2023. Neli toetust esitati 2019. aastal, neli 2021. aastal, üks 2022. aastal ning üks 2023. aastal. Kõige lühem toetuse välja maksmise periood oli 8 kuud (kood 3616), kõige pikem periood 4 aastat ja 7 kuud (kood 588). Pärast toetuse välja maksmist oli kõige lühem pettuse tuvastamise aeg 5 kuud (kood 588) ja kõige pikem 1 aasta ja 5 kuud (kood 471). Seega kõige kauem välja makstud toetuse puhul tuvastati pettuse kahtlus kõige kiiremini (tabel 15).

Tabel 15. Pettuse kahtlusega juhtumid (IRQ3) meetmes 6.4 taotlejate ja kuupäevade lõikes (Tubli 2025)

kood	Tegevusala	Taotluse esitamise kuupäev	Viimase makse kuupäev	Rikkumise tuvastamise kuupäev
471	Teravilja- (v.a riis) ja kaunviljakasvatus; õlitaimeseemnete kasvatus	27.09.2019	07.01.2022	09.06.2023
1111	Küttepuude tootmine	08.10.2019	22.11.2021	15.03.2022
588	Mootorsõidukite hooldus ja remont	09.10.2019	03.06.2024	16.12.2024
529	Põllumajandusmasinate, -seadmete ja lisaseadmete hulgimüük	09.10.2019	26.11.2021	12.12.2022
380	Reisikorraldajate tegevus	19.03.2021	11.05.2023	18.04.2024
490	Elamute ja mitteeluhoonete ehitus	29.03.2021	18.01.2022	14.02.2023
448	Hoonehalduse abitegevused	31.03.2021	09.08.2022	10.05.2023
403	Lõbusõidu- ja sportpaatide ehitus	31.03.2021	19.07.2022	28.03.2023
677	Maastiku hooldus ja korrashoid	21.09.2022	21.06.2023	17.06.2024
3616	Köögivilja- ja melonikasvatus, juurvilja- ja mugulviljakasvatus	05.09.2023	06.05.2024	17.10.2024

Üheks lähemalt uuritud juhtumiks oli taotleja koodiga 471. Tegemist on teravilja- (v.a riis) ja kaunviljakasvatuse ning õlitaimeseemnete kasvatusega tegeleva taotlejaga. Taotlejale maksti meetme 6.4 raames toetust summas 117 891 eurot, 07.01.2022 laekus taotlejale viimane makse (tabel 14, 15). 2023. aasta juunis tuvastati taotluses pettuse kahtlus ning kahtlus seisnes selles, et toetuse saaja lõi kunstlikud tingimused toetuse saamiseks ja näilise omafinantseeringu olemasolu. Võitnud hinnapakkuja ei olnud tegelik ehitaja, vaid investeeringuobjekti valmimist teostasid alltöövõtjad, kes olid seotud toetuse saaja ainuomanikuga. 2023. aasta juunis, pettuse kahtluse tuvastamisel, nõuti makstud summa taotlejalt tagasi (tabel 16).

Tabel 16. Sama taotleja juhtumid eri meetmetes: kuupäevade võrdlus (Tubli 2025)

Meede	kood	Tegevusala	Taotluse esitamise kuupäev	Viimase makse kuupäev	Rikkumise tuvastamise kuupäev
6.4	471	Teravilja- (v.a riis) ja kaunviljakasvatus; õlitaimeseemnete kasvatus	27.09.2019	07.01.2022	09.06.2023
4.1	11	Teravilja- (v.a riis) ja kaunviljakasvatus; õlitaimeseemnete kasvatus	05.04.2023	13.02.2025	

Sama taotleja oli aga juba 2023. aasta aprillis esitanud uue toetustaotluse meetmes 4.1 raames, kus talle oli omistatud uus kood – 11. 2025. aasta veebruaris maksti meetmes 4.1 taotlejale 502 962 eurot (tabelid 16, 17). Käesolevaks hetkeks ei ole taotlejaga seoses uut pettuse kahtlust tuvastatud.

Tabel 17. Sama taotleja juhtumid eri meetmetes: kuupäevade võrdlus (Tubli 2025)

Meede	kood	Taotletud summa (€)	Makstud toetused (€)	Tagasi nõutud summa (€)
6.4	471	148 417	117 891	117 891
4.1	11	649 380	502 962	

Ehkki ühe juhtumi puhul tuvastatud pettuse kahtlus ei tähenda automaatselt ebaausat käitumist teistes meetmetes, annab uue taotluse ajastus siiski aluse põhjendatud kahtlusteks ning viitab vajadusele juhtum PRIA poolt põhjalikumalt üle vaadata. Uus taotlus esitati enne varasema rikkumise tuvastamist. Veelgi enam, uues taotluses (meede 4.1) taotleti märkimisväärselt suuremat summat – 649 380 eurot, millest maksti välja 502 962 eurot, samas kui varasema juhtumi (meede 6.4) raames maksti välja 117 891 eurot, mis hiljem tagasi nõuti. Seetõttu on põhjendatud, et selliste korduvtaotlejate puhul tuleks rakendada tugevdatud järelevalvet, eriti kui taotletavad summad on varasemast oluliselt suuremad.

Taotleja majandusnäitajad iseloomustavad, et tegemist on tugeva ja stabiilse ettevõttega. Kogu perioodil on säilinud püsiv töötajate arv, stabiilne või kasvav põhivara ja ärikasum, samuti märkimisväärne maksukoormus. Aastatel 2019–2022 on taotleja majandustulemused paranenud. 2022. aastal on märgata rekordkõrget müügitulu (2,2 miljonit eurot) ja ärikasumit (üle 1 miljoni euro), mis on kõrgem kui varasematel aastatel (tabel 18).

Tabel 18. Taotleja koodiga 471 majandusnäitajad aastatel 2019–2023 (Tubli 2025)

Kood 471	2019	2020	2021	2022	2023
Töötajaid (in)	6	6	8	6	6
Müügitulu (€)	1 059 484	1 281 062	1 228 263	2 199 287	1 300 675
Põhivara (€)	1 605 848	2 256 736	2 707 327	3 759 629	4 112 684
Põhivara kulum (€)	199 796	186 370	135 137	165 317	209 592
Ärikasum (€)	404 519	508 970	447 236	1 001 538	172 473
Makstud maksud (€)	102 468	170 954	138 218	134 792	239 569

Pärast rikkumise tuvastamist meetmes 6.4 (2023. aasta juunis), langes taotleja müügitulu 2023. aastal ligi 900 tuhat, ärikasum langes samas suurusjärgus. Kuigi ebaausa toetuse abil võis majandustegevus oluliselt paraneda, järgnes rikkumise tuvastamisele ettevõtte majandusnäitajate halvenemine (tabel 18). Siiski tuleb silmas pidada, et tulemuste languse põhjused ei pruugi piirduda üksnes rikkumise tuvastamisega.

2.2.5. Arutelu

Magistritöö eesmärk oli saada ülevaade sellest, millised majanduslikud tagajärjed on ilmnenud taotlejatel, kelle suhtes on Eestis aastatel 2019–2023 tuvastatud pettuse kahtlus. Uurimistöö keskendus PRIA poolt kvalifitseeritud IRQ3 (pettuse kahtlus) juhtumitele, kus taotlejale maksti toetus välja, kuid hiljem tuvastati kahtlus, et taotleja on pettuse toime pannud. Selliseid taotlusi esines 18 ja nende raames taotleti ligikaudu 1,5 miljonit eurot. Taotlejatele maksti välja üle 1 miljoni euro, mis moodustab 0,85% analüüsitud meetmete raames väljamakstud kogusummast.

Kuigi taotlejatelt nõuti toetussummad hiljem tagasi, puudub teave selle kohta, kui suures ulatuses tagasinõudeid tegelikult täideti, mistõttu ei ole võimalik hinnata nende efektiivsust. Kui juhtum liigitatakse pettuse kahtluseks, näiteks toetust on kasutatud valeandmeid esitades, tekib PRIA-l toetuse tagasi nõudmise õigus ning selleks algatab PRIA haldusmenetluse, mille tulemusel tehakse haldusakt (nt toetuse tagasinõude otsus). Kui toetuse saaja sellega ei nõustu, on tal õigus esitada vaie või pöörduda halduskohtusse. Lisaks

saab riik põhjendatud kahtluse korral algatada kriminaalmenetluse Karistusseadustikus sätestatud soodustuskelmuse paragrahvi alusel. Soodustuskelmus on süütegu, kus toetusi või muid avalikke vahendeid on saadud või kasutatud ebaseaduslikult ning sihipäratult. Praktikas sõltub aga kogu tagasinõude edukus suuresti sellest, mis seisus on taotleja rikkumise avastamise ajaks. Kui taotleja on tegevuse lõpetanud, varad puuduvad või omandistruktuur on muutunud, on toetuse tagasi saamine äärmiselt keeruline või isegi võimatu. Lõppkokkuvõttes sõltuvad tagasinõuete ja menetluste tulemused mitte ainult õiguslikest alustest, vaid ka riigi suutlikkusest – PRIA, politsei ja prokuratuuri ressurssidest ning prioriteetidest. Arvestades, et kõigi juhtumitega ei ole võimalik sama põhjalikkusega tegeleda, tuleb senisest enam keskenduda ennetavatele kontrollimeetmetele ja riskipõhisele lähenemisele toetuse määramisel.

Uurimistöö käigus ilmnes, et maaelu arengu toetuste raames makstavad summad on kogumahult väga suured, samas kui pettuse kahtlusega seotud summad moodustavad kogu väljamakstud toetustest suhteliselt väikese osa. Sellest hoolimata ei tohi alahinnata nende juhtumite tähendust. Tegemist on maksumaksjate rahaga, mille kasutamise suhtes kehtivad kõrged ootused aususele ja sihipärasusele. Pettuse teel toetuste saamise katsed ei kahjusta mitte ainult usaldust toetussüsteemi vastu, vaid võivad viia ka selleni, et toetustest jäävad ilma need ausad põllumehed, kes tegelikult vajavad rahalist toetust oma tegevuse jätkamiseks.

Taotluste hindamisel jagatakse toetusi piiratud eelarve raames ning määratakse toetuse saajad hindepunktide alusel. Kui eelarve vahendid saavad otsa enne, kui kõik toetust vajavad taotlejad on rahastuse saanud, võivad mõned ausad ettevõtjad jääda toetusest ilma, isegi juhul, kui nende taotlus vastab kõigile nõuetele. See olukord võib tekkida juhul, kui petturlik taotleja saab toetuse, kuid aus taotleja jääb eelarve alla või ei ületa vajalikku lävendit. Samuti kannab kahju ka riik, kes on kohustatud pettusega saadud summasid tagasi nõudma või kaudselt ise nende eest riigieelarvest tulenevalt vastutama. Seega mõjutavad toetuse väärkasutamise juhtumid mitte ainult toetuse kasutamise sihipärasust, vaid ka ausate taotlejate võimalusi arengutoetust saada, mis omakorda kahjustab ausat konkurentsi. Sellel on seejuures ka laiem mõju maaelu arengule ja ühiskonna toimimisele.

Olgugi, et pettuse kahtlusega taotluste arv ja rahaline mõõde olid süsteemi kogumahust marginaalsed, siis autori hinnangul tuleb nimetatud numbrite tõlgendamisel olla ettevaatlik, kuna madal avastamismäär ei pruugi veel tähendada vähest pettuste hulka, vaid hoopis PRIA

võimekuse ja ressursside puudujääki. Eestis võib pettuste vähest esinemist selgitada kahe võimaliku teguriga. Esiteks võib järelevalve olla tõhus, kuna mitmed juhtumid tuvastati enne toetuse väljamaksmist. Teisalt ei saa välistada võimalust, et kõik pettused ei jõua tuvastamiseni, mis tähendab, et tegelik maht võib olla varjatult suurem. Seega vajab kontrollisüsteemide suutlikkus pidevat hindamist ja tugevdamist.

Uuritud juhtumite hulgas esines üks konkreetne näide, kus pettuse kahtlusega seotud taotleja sai enne varasema rikkumise tuvastamist uue toetuse. Uue toetuse summa oli märkimisväärselt suurem kui eelnev. Kuigi see juhtum oli ainus, viitab see olukord võimalikule nõrkusele. Tõsi, kui pettuse kahtlus hiljem tuvastatakse, on võimalik alusetult makstud toetussumma tagasi nõuda. See on positiivne stsenaarium juhul, kui taotleja teeb tagasimakse. Halvemal juhul jääb riik aga rahast ilma, mis tähendab otsest kahju. Seetõttu võib käesoleva uurimuse põhjal soovitada, et korduvtaotlejate puhul, kelle varasemates projektides on esinenud pettuse kahtlus, tuleks rakendada põhjalikumat järelevalvet. Eriti oluline on see siis, kui uues taotluses küsitav summa on oluliselt suurem kui varasematel kordadel. Selliste üksikute näidete pinnalt tasub potentsiaalsed riskid põhjalikumalt läbi kaaluda ja järelevalvesüsteeme vastavalt kohandada.

Kuigi mõne taotleja puhul võivad majandusnäitajad viidata stabiilsele või edukale tegevusele, näitab analüüs, et ka näiliselt toimivate taotlejate seas leidub neid, kes püüavad toetusi saada kergemalt ja ebaausaid võtteid kasutades. Selleks kasutatakse teadlikult petturlike meetodeid, näiteks valeandmete esitamist või kunstlike tingimuste loomist. See näitab, et toetuse saamise soov võib viia ausa tegutsemise piiride ületamiseni ka edukatena näivates ettevõtetes.

Mitmese juhtumiuuringu keskmesse valiti neli erinevat pettuse kahtlusega seotud taotlejat. Nende kaudu avanes võimalus vaadelda pettuse kahtlusega seotud olukordi erineva nurga alt. Valik tugines teadlikule mitmekesisuse kriteeriumile, hõlmates erinevaid toetusmeetmeid, toetuse saajaid, tegevusvaldkondi ja majandusnäitajate dünaamikat. Selline lähenemine võimaldas rakendada mitmese juhtumiuuringu loogikat ning aitas tuvastada arenguid pärast pettuse kahtluse ilmnemist. Kõiki nelja juhtumit iseloomustasid pärast rikkumise tuvastamist erinevad kulgemised – alates majandustulemuste paranemisest kuni äritegevuse lõppemiseni.

Uuringus põhjalikult analüüsitud juhtumid tõid esile pettuse kahtluse tuvastamise järel ilmnenud erinevad arengumustrid. Esimeses juhtumis paranesid pärast rikkumise tuvastamist taotleja majandustulemused, näidates jätkusuutlikkust. Teises juhtumis oli majandusaktiivsus juba enne toetuse saamist madal ning pärast pettuse kahtluse tekkimist hääbus tegevus täielikult, viidates teadlikule pettuse välja petmisele. Kolmanda juhtumi puhul järgnes toetuse saamisele lühiajaline kasv ent majandustulemused halvenesid pärast pettuse kahtluse ilmnemist. See näitab, et toetus võis olla ajutiseks abiks, kuid ei taganud jätkusuutlikkust, kui taotlejal puudus tegelik äriline elujõulisus. Neljanda juhtumi puhul ilmnes riskikäitumine, kus enne pettuse kahtluse ilmnemist ühes meetmes, taotleti märksa suuremat toetust juba ka teisest meetmest. Antud juhtum osundab eelpool mainitud vajadusele arendada ennetavaid kontrollimeetmeid.

Samas, pelgalt majandusnäitajate alusel ei ole võimalik kujundada üheselt kehtivat petturliku taotleja profiili. Toetuse eesmärki ja sihtrühma arvestades ei viita madalad või puuduvad näitajad iseenesest tingimata sihilikule pettusele. Täpsemad järeldused nõuavad igakülgset ja kontekstipõhist juhtumite uurimist, mida saavad teha üksnes uurimisasutused, nagu PRIA või politsei. Ka numbrilised mustrid, nagu müügitulu kiire kasv enne toetuse taotlemist, varasema majandustegevuse puudumine või hilisem kasumi langus, võivad viidata kunstlikule tegevusele, kuid need võivad tuleneda ka halduslikest raskustest, puudulikust planeerimisest või välistest majanduslikest mõjuritest. Seetõttu tuleb majandusandmeid käsitleda kui indikaatoreid, mis vajavad tõendamist täiendavate andmete kaudu, nagu lepingud, tegevusplaanid ja kohapealsed kontrollide tulemused.

Üldistades, olid sagedasemad pettuse kahtluse juhtumid seotud kunstlike tingimuste loomisega toetuse saamiseks. Enamasti püüdsid taotlejad jätta näilise mulje vastavusest toetustingimustele, kuigi tegelikkuses neid nõudeid ei täidetud. Levinumad võtted olid näilise omafinantseeringu esitamine, seotud osapoolte kasutamine toetuspiirmäärade ületamiseks, investeeringute koondamine üheks majandusüksuseks ning vajalike majandusnäitajate (näiteks müügitulu) kunstlik kujundamine. Samuti esines juhtumeid, kus toetuse saamiseks esitati teadlikult valeandmeid või võltsitud dokumente, sealhulgas hinnapakkumisi ja andmeid ettevõtte majandustegevuse kohta. Mitmetes olukordades täideti toetuse nõudeid küll formaalselt, kuid sisuline vastavus puudus, eesmärgiga saada suuremas summas toetust, kui määrus tegelikult lubanuks.

Uurimuses käsitletud juhtumid kinnitavad ka uurimistöö teoreetilist poolt. Näiteks *rent-seeking'u* ilmingud on Eestis toetussüsteemis olemas. Toetuse saamiseks kunstlikult loodud tingimused ja valeandmete esitamine viitavad sellele, et osa taotlejatest tegutseb eesmärgiga suunata ressursse enda kasuks ilma ühiskondlikku väärtust loomata, mis ongi just *rent-seeking'u* klassikaline tunnus. Samuti olid tulemused osaliselt kooskõlas ka pettuse kolmnurga teooriaga, mille kohaselt tekivad pettused kolme teguri koosmõjus: surve, võimalus ja õigustus. Valitud juhtumites ilmnes, et surve võib olla seotud ootustega paremate tulemuste saavutamiseks ning toetuse tingimuste kunstlik täitmine võib olla võimalus paremate tulemuste saavutamiseks.

Töö üheks piiratuseks on asjaolu, et mitmese juhtumiuuringu detailse analüüsi valimisse kaasati vaid neli juhtumit kaheksateistkümnest. Suurem juhtumite arv oleks võimaldanud teha kindlamaid üldistusi. Samas olid valitud juhtumid sisult eripalgelised, kajastades erinevaid taustasid, arengutrende ning võimalikke tulevikustsenaariume. See võimaldas küll piiratud mahus, kuid siiski näha mitmekesist vaadet toetuste väärkasutamise tagajärgedele. Tulevikus võiks kasutada lineaarset regressioonanalüüsi, et uurida, milline mõju on pettuse kahtlusel taotlejate majandustulemustele, nagu müügitulule või ärikasumile. Selline analüüs võimaldaks hinnata, kas pettuse kahtlusega taotlejatel esinevad teistsugused arengud võrreldes ausate toetuse saajatega. Samuti võiks kaasata kvalitatiivseid andmeid (nt intervjuud), mis võimaldaksid paremini mõista pettuste motiive ja riskikäitumise mustreid. Lisaks oleks võinud võrrelda Eesti andmeid teiste Euroopa Liidu liikmesriikide vastavate andmetega, et tuua esile sarnasused ja erinevused pettuste esinemissageduses ning tagajärgedes.

Üheks võimalikuks lahenduseks rikkumiste, sealhulgas tahtmatute eksimuste, vähendamiseks võiks olla PRIA ja Eesti Maaülikooli koostöö tihendamine. PRIA tegutseb juba täna proaktiivselt, pakkudes toetuste taotlemise kohta põhjalikku infot ja tehes ulatuslikku teavitustööd. Arvestades, et Eesti Maaülikool keskendub suures osas põllumajandussektori spetsialistide harimisele, võiksid need kaks asutust teha tihedamat koostööd, et tutvustada toetussüsteemi toimimist ja toetustega seotud nõudeid tulevastele põllumajandustootjatele. Koostöö võiks alguses toimuda valikaine vormis, mis käsitleks toetuste taotlemise süsteemi, levinud eksimusi ja toetusraha kasutamise põhimõtteid. See pakuks huvilistele võimaluse omandada vajalikke teadmisi juba õpingute ajal.

KOKKUVÕTE

Magistritöö käsitles aastatel 2019–2023 Eestis tuvastatud maaelu arengu toetustega seotud pettuse kahtlusega taotlejate majanduslikke tagajärgi. Teema on aktuaalne, kuna põllumajandussektori toetused on olulise tähtsusega maaelu elujõulisuse ja ettevõtluse arengu tagamisel. Samal ajal peitub toetussüsteemides risk, et toetusi kasutatakse ära ebaausal viisil, mis toob kaasa mitte ainult finantskahju riigile ja ELile, vaid ka konkurentsi moonutamise.

Töö eesmärk oli saada ülevaade sellest, millised majanduslikud tagajärjed ilmnevad taotlejatel, kelle suhtes on Eestis aastatel 2019–2023 tuvastatud pettuse kahtlus. Uurimus keskendus taotlejate majandustulemustele ning analüüsis muutusi, mis ilmnesid pärast pettuse kahtluse tuvastamist. Majanduslike tagajärgede all peeti silmas eelkõige muutusi müügitulus, ärikasumis, põhivara väärtuses ja ettevõtte jätkusuutlikkuses. Kuigi töö ei tõenda põhjuslikku seost pettuse kahtluse ja majanduslike tulemuste vahel, võimaldab mitmene juhtumiuuring saada ülevaate sellest, millised arengumustrid võivad pettuse kahtlusega ilmneda. Seega on töö fookus olnud selgelt suunatud toetuse saanud taotlejatele endile ning sellele, kas ja kuidas nende majanduslik käekäik muutub seoses toetuse saamise ja pettuse ilmsikstulekuga. Magistritöö täitis püstitatud eesmärgi, pakkudes mitmese juhtumiuuringu kaudu ülevaate majanduslikest tagajärgedest taotlejate puhul, kelle toetuse taotlemise motiiv ei olnud seotud sihipärase ega jätkusuutliku majandustegevusega.

Eesmärgi täitmiseks analüüsiti PRIA andmetel põhinevaid majandusnäitajaid, nagu müügitulu, ärikasum ja põhivara maht. Töö teoreetilises osas käsitleti ELi ühise põllumajanduspoliitika konteksti, pettuse olemust, valgekraelist kuritegevust, pettuse kolmnurga teooriat ja *rent-seekingu* nähtust. Lisaks pöörati tähelepanu toetuste ja konkurentsi seosele ning käsitleti, kuidas toetuste väärkasutus võib moonutada turgu ja kahjustada ausaid ettevõtjaid.

Empiirilise andmete kirjeldavas osas anti ülevaade toetuste taotlemise ja jagamise ulatusest ning peamistest toetust saanud tegevusvaldkondadest. Andmete analüüsi osas keskenduti pettuse kahtlusega seotud juhtumitele, rakendades mitmest juhtumiuuringu meetodit. Töö kesmes oli neli toetusmeedet, mida rahastatakse Euroopa Maaelu Arengu

Põllumajandusfondist (EAFRD). Andmestik hõlmas 4 134 toetustaotlust kogusummas 272,8 miljonit eurot, millest 123,6 miljonit maksti välja. Kokku tuvastati 53 rikkumist, millest 18 taotlust olid pettuse kahtlusega juhtumid (IRQ3) ning mille tulemusel maksti ebaausatele taotlejatele üle 1 miljoni euro. Töös arutletakse, et kuigi tuvastatud pettuse kahtlusega taotluste arv ja rahaline mõõde olid süsteemi kogumahust marginaalsed, tuleks nimetatud numbrite tõlgendamisel olla ettevaatlik, kuna madal avastamismäär ei pruugi veel tähendada vähest pettuste hulka.

Töös käsitleti mitmese juhtumiuuringu meetodil põhjalikumalt nelja eripalgelist taotlejat. Analüüsi tulemused näitasid, et pärast pettuse kahtluse tuvastamist kulges taotlejate edasine tegevus erinevalt – ulatudes majandustulemuste paranemisest kuni äritegevuse lõppemiseni. Üldistades, olid sagedasemad pettuse kahtluse juhtumid seotud kunstlike tingimuste loomisega toetuse saamiseks. Enamasti püüdsid taotlejad jätta näilise mulje vastavusest toetustingimustele, kuigi tegelikkuses neid nõudeid ei täidetud.

Magistritöö aitab paremini mõista, kuidas toetuste väärkasutamine võib mõjutada taotlejate majanduslikku olukorda. Töö tulemused näitavad, et pettuse teel toetuste taotlemine võib viia väga erinevate majanduslike tagajärgedeni – alates majandustulemuste paranemisest kuni äritegevuse lõppemiseni. Samuti ilmnes, et tagajärgede erinevus sõltus pettusliku taotleja eesmärkidest, olgu selleks turul konkurentsieelise saavutamine või pelgalt toetuse väljapetmine. Uurimus näitab, et ebaausalt saadud toetused võivad pakkuda taotlejale ajutist kasu, kuid pikaajaline majanduslik kasu on küsitav. Töö praktiline panus seisneb soovitustes tõhustada järelevalvet ja suurendada ennetustegevusi, sealhulgas PRIA ja Eesti Maaülikooli koostöös tulevaste taotlejate teadlikkuse tõstmisel. Teoreetiline panus väljendub *rent-seekingu* ja pettuse kolmnurga rakendamises maaelu toetuste kontekstis, mis aitab paremini mõtestada toetuste väärkasutamise motiive ja mehhanisme. Uuring loob aluse jätku-uuringuteks, näiteks regressioonanalüüsi kasutamiseks pettuse kahtlusega ja ausate toetustaotlejate võrdlemisel, samuti kvalitatiivsete meetodite kaasamiseks pettuste motiivide ja riskikäitumise paremaks mõistmiseks.

ALLIKALOEND

Aastaaruanded. (2019). Eelarveaasta 2019 ELi eelarve täitmise kohta. 8., 9., 10. ja 11. Euroopa Arengufondist (EAFid) eelarveaastal 2019 rahastatud tegevuste kohta. Luksemburg: Euroopa Kontrollikoda. https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/annualreports-2019/annualreports-2019_et.pdf (01.04.2025).

Almus, M. (2001). Evaluating the impact of public start-up assistance: results from an econometric approach. *ZWE Disussions Paper*. No. 01-23, 33 p. https://hdl.handle.net/10419/24443.

Audretch, D. B., Keilbach, M. (2008). Entrepreneurship, growth and restructuring. Casson, M., Yeung, B., Basu, A. and Wadeson, N. (Eds.). *The Oxford Handbook of Entrepreneurship* (pp. 281–310) Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199546992.003.0011.

Baader, P. (s.a.). Pettuseohu ja ÜPP eelarvet kahjustavate muude tõsiste õigusnormide rikkumiste hindamine. Brüssel: Euroopa Komisjon. (03.04.2025).

Bojańczyk, M. (2019). Successful Management Verification of EAFRD to Counter Fraud and Other Illegal Activities Affecting the EU's Financial Interests. *Management Verification of EAFRD, EStIF*. Volume 7, Issue 3, pp. 124–133. https://estif.lexxion.eu/article/ESTIF/2019/3/5.

Brennan, G., Buchanan, J.M. (1985). The Reason of Rules: Constitutional Political Economy. The collected works of James M. Buchanan, Volume 10. Indianapolis: Liberty Fund, 172 p. https://oll-resources.s3.us-east-2.amazonaws.com/oll3/store/titles/1826/0102-10_LFeBk.pdf.

Buchanan, J.M. (1999). The Logical Foundations of Constitutional Liberty. The Collected Works of James M. Buchanan. Volume 1. Indianapolis: Liberty Fund. 546 p.

Charles, C. (2010). Corruption and Fraud in Agricultural and Energy Subsidies: Identifying the Key Issues. *Global Studies Initiative Policy Brief, p. 4*. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1738258.

Coleman, J., W. (1985). Law and Power: The Sherman Antitrust Act and Its Enforcement in the Petroleum Indusrty. *Social Problems.* Volume 32, No. 3. Oxford University Press 1985, pp. 264-274. https://doi.org/10.2307/800686.

Croatia: Business owner convicted for forgery and subsidy fraud (18.07.2023). European Public Prosecutor's Office [Webpage]. https://www.eppo.europa.eu/en/media/news/croatia-business-owner-convicted-forgery-and-subsidy-fraud (05.04.2025).

Dictionary of Criminal Justice Data Terminology - Second Edition (1981). *White-collar crime* (p. 215). Washington: National Institute of Justice. https://bjs.ojp.gov/content/pub/pdf/dcjdt81.pdf.

Elvinger, J., Figueiredo, J., Milionis, N., Betencourt, P., Sniter, K., Tartaggia, M., Hardy, R., Lanzutti, M., Ruiz, A.C., Meric, A., Šmíd, M., Meisenzahl, M. (2022). Komisjoni meetmed ühise põllumajanduspoliitika valdkonna pettuste vastu. Teemaga on vaja põhjalikumalt tegeleda. Eriaruanne. Luksemburg: Euroopa Kontrollikoda. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR22_14/SR_CAP_Fraud_ET.pdf (07.04.2025).

EPPO Annual Report 2023. (2024). Luxembourg: Publications Office of the European Union. https://www.eppo.europa.eu/sites/default/files/2024-02/EPPO_Annual_Report_2023.pdf (05.04.2025).

EPPO Annual Report 2024. (2025). Luxembourg: Publications Office of the European Union. https://www.eppo.europa.eu/assets/annual-report-2024/pdfs/EPPO_Annual_Report_2024_en.pdf (08.04.2025).

ET - Ühise põllumajanduspoliitika strateegiakava 2023–2027. (2024). Regionaal- ja Põllumajandusministeerium. https://www.agri.ee/sites/default/files/documents/2024-12/üpp-2023-terviktekst-2024-12-16-v4-1-koos-I-muudatustega.pdf (05.04.2025).

Euroopa Kohtu otsus, 2. juuli 1974. Itaalia Vabariik versus Euroopa Ühenduste Komisjon. Kohtuasi 173-73. ECLI:EU:C:1974:71.

Euroopa Kohtu otsus, 11. juuli 1996. Syndicat français de l'Express international (SFEI) jt. versus La Poste ja teised. Tribunal de commerce de Paris - Prantsusmaa. Riigiabi. Kohtuasi C-39/94. ECLI:EU:C:1996:285.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsember 2013 määrus (EL) nr 1305/2013, mis käsitleb Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005. OJ L 347, 20.12.2013, lk 487-548.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/1371, 5. juuli 2017, mis käsitleb võitlust liidu finantshuve kahjustavate pettuste vastu kriminaalõiguse abil. ELT L 198, 28.7.2017, lk 29–41.

Handbook on "Reporting of irregularities in shared management" (2017). Brussels: European Commission. https://www.eu-skladi.si/sl/dokumenti/navodila/handbook-irregularity-reporting-final.pdf (07.04.2025).

Hlavasa, T., Hruška, M., Turkova, E. (2017). The impact of investment support from the Rural Development Programme of the Czech Republic for 2007-2013 on the economic efficiency of farms. *Studies in Agricultural Economics 119*, pp. 11-17. https://dx.doi.org/10.7896/j.1014.

Joecks, W. (2001). Strafgesetzbuch. Studienkommentar (3. Aufl.) München: Beck, 830 p.

Karistusseadustik (2001). RT I, 17.04.2025, 4.

Kallas, K. (2002). Finantsarvestuse alused. Tallinn: Tallinna Trükikoda. 336 lk.

Kergandberg, E., Sillaots, M. (2006). Kriminaalmenetlus. Tallinna: Juura, 477 lk.

Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2015/1971, 8. juuli 2015, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 1306/2013 erisätetega, mis käsitlevad eeskirjade eiramisest teatamist seoses Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondiga, ning millega tunnistatakse kehtetuks komisjoni määrus (EÜ) nr 1848/2006. ELT L 293, 10.11.2015, lk 6–10.

Komisjoni teatis. Suunised põllumajandus- ja metsandussektoris ning maapiirkondades antava riigiabi kohta 2022/C 485/01. ELT C 485, 21.12.2022, lk 1–90.

Latruffe, L. (2010). Competitiveness, Productivity and Efficiency in the Agricultural and Agri-Food Sectors. *OECD Food, Agriculture and Fisheries Papers.* No. 30. OECD: Paris. 61 p. http://dx.doi.org/10.1787/5km91nkdt6d6-en).

Lühiülevaade: Eesti ÜPP strateegiakava (s.a.). Brüssel: Euroopa Komisjon. https://agriculture.ec.europa.eu/document/download/8ff46aa3-d873-452e-9c70-3ab19656ba66_et (05.04.2025).

Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seadus (2008). RT I, 26.09.2023, 1.

Maapiirkonnas majandustegevuse mitmekesistamise investeeringutoetus 2022 (06.01.2023). Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet [veebileht]. https://www.pria.ee/toetused/maapiirkonnas-majandustegevuse-mitmekesistamise-investeeringutoetus-2022 (11.04.2025).

Mereste, U. (2003). Rent. Ü. Mallene (toim). *Majandusleksikon. II N-Y* (lk 423). Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Murphy, K.M., Shleifer, A., Vishny, R.W. (1993). Why Is Rent-Seeking So Costly to Growth? *The American Economic Review*. Vol. 83, No. 2, pp. 409–414. https://scholar.harvard.edu/shleifer/files/rent_seeking.pdf.

Nasta, L. (2015). Project Completion and Audit of Expenditure Financed by the European Agricultural Fund for Rural Development. *Valahian Journal of Economic Studies.* Volume 6 (20), Issue 2, pp. 51–58.

Nõukogu määrus (EÜ, Euratom) nr 2988/95, 18. detsember 1995, Euroopa ühenduste finantshuvide kaitse kohta. OJ L 312, 23.12.1995, lk 1–4.

Parts, J., Vaher, K.-M., Kurm, M., Oroszki, J., Plebanowicz, T., Grossi, R.A., Bochnar, J.J., Poliulianaite, A., Pyper, M. (2019). Võitlemine pettustega ELi raha kasutamisel: vajadus tegutseda. Eriaruanne. Luksemburg: Euroopa Kontrollikoda. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR19_01/SR_FRAUD_RISKS_ET.pdf (05.04.2025).

Petrin, T. (1997). Entrepreneurship as an economic force in rural development. *Rural Development through Entrepreneurship. Regional Office for Europe Reu Technical Series 41.* http://www.fao.org/docrep/006/ad255e/ad255e03.htm.

Pickett, K. H., Pickett, J. (2003). Valgekraede pettused. Ennetamine, tuvastamine ja tagajärgede analüüs. Tartu: OÜ Fontese Kirjastus, 288 lk.

Põder, K. (2002). A Rent Seeking Society, a Rent Providing Government and Social Goals. *EBS Review. Finance, Accounting and Economic. Summer 2002.* Tallinn lk 49−53. https://www.digar.ee/arhiiv/et/download/236651.

Põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse parandamise investeeringutoetus 2020 (12.05.2021). Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet [veebileht]. https://www.pria.ee/toetused/pollumajandusettevotete-tulemuslikkuse-parandamise-investeeringutoetus-2020 (09.04.2025).

Põllumajandusliku tegevusega alustava noore ettevõtja toetus 2019 (25.02.2020). Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet [veebileht]. https://www.pria.ee/toetused/pollumajandusliku-tegevusega-alustava-noore-ettevotja-toetus-2019 (13.04.2025).

Reiljan, J., Hindrikus, M. (1999). Riigi konkurentsivõime määratlemise ja analüüsi sõlmprobleemid. L. Jago (toim). *Eesti majandus konkurentsivõime*. (lk 19–60). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Soliwoda, M. (2015). What determines investment rate Polish large-sized farms? *Business and Economic Horizons.* Vol. 11, No. 3, pp. 183-194. http://dx.doi.org/10.22004/ag.econ.246166.

Sootak, J. (2003). Varavastased süüteod. Loenguid karistusõiguse eriosast II. Tallinn: Juura, 192 lk.

Sootak, J., Pikamäe, P. (2021). Karistusseadustiku kommenteeritud väljaanne (5.vlj.). Tallinn: Juura, 1263 lk.

Statistical evaluation of irregularities reported for 2023: own resources, agriculture, cohesion and fisheries policies, pre-accession and direct expenditure. 35th Annual Report on the protection of the European Union's financial interests and the fight against fraud - 2023 (2024). Brussels: European Commission. https://anti-fraud.ec.europa.eu/document/download/f7a5fc76-d2f8-49ed-bdc4-cc1c2871b494_en?filename=pif-report-2023-stats_en.pdf (16.04.2025).

Tanning, L. (2001). Saage tuttavaks - Euroopa Liit. Tallinn: Ten Team. 406 lk.

The common agricultural policy: 2023-27 (s. a.). European Commission [Webpage]. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_en (05.04.2025)..

The common agricultural policy at a glance (s. a.). European Commission [Webpage]. https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-glance_en (10.04.2025).

Tullock, G. (1967). The Welfare Costs of Tariffs, Monopolies, and Theft. *Western Economic Journal. Economic Inquiry*. Volume 5, Issue 3, pp. 211–298. https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.1967.tb01923.x.

Väikeste põllumajandusettevõtete arendamise toetus 2020 (19.06.2020). Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet [veebileht]. https://www.pria.ee/toetused/vaikeste-pollumajandusettevotete-arendamise-toetus-2020 (05.04.2025).

Yendrawati, R., Aulia, H., Prabowo, H. Y. (2019). Detecting the Likelihood of Fraudulent Financial Reporting: An Analysis of Fraud Diamond. *Asia-Pacific Management Accounting Journal.* 14(1), pp. 43–68.

Yin, R.K. (2018). Case Study Research and Applications: Design and Methods (Sixth Edition). Los Angeles: SAGE. 319 p.

LISAD

Lisa 1. Andmepäring

From: Rando Undrus Rando.Undrus@pria.ee

Date: 12. February 2025 at 17:08:11 GMT+2

Subject: Magistritröö statistika päringu koosolek _ põllumajandustoetuste pettuste teemal

Tere!

Soovin teha statistikapäringu seoses EMÜ-s kirjutatava magistritööga teemal: Maaelu arengutoetuste pettuste majanduslikud ja sotsiaalsed tagajärjed aastatel 2019 -2023.

Magistritööd kirjutab Timo Tubli, kes tegeleb PPA-s majanduskuritegude uurimisega ja kellel kokkupuuteid ka toetuspettuste uurimisega.

EMÜ poolt juhendaja on Rando Värnik.

Magistritöö jaoks on vajalik analüüsiks andmeid PRIA-st, millega soovime hinnata pettuste teel saadud toetuste mõju nii petturitele kui ka ausatele põllumeestele.

Töö fookuses on seega kollase (probleemsete) mõju hindamine nii kollastele kui rohelistele (vt allolevat tabelit)

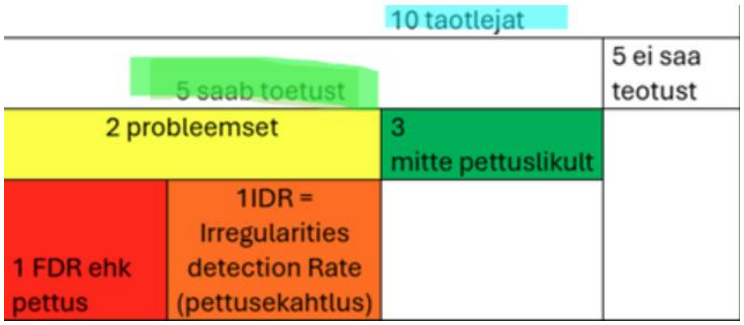

Fookuses on:

Põllumajandusettevõtetele antud (= määratud ja makstud) MAK investeeringu toetused sh

- Meede 6.1 - Noorte põllumajandustootjate tegevuse alustamine
- Meede 6.3 Väikeste põllumajandusettevõtete arendamise toetus
- Meede 6.4 Investeeringud majandustegevuse mitmekesistamiseks maapiirkonnas mittepõllumajandusliku tegevuse suunas (NB! Ainult põllumajandusettevõtted)

- Meede 4.1 Põllumajandusettevõtete tulemuslikkuse parandamise investeeringutoetus

Andmete periood: 2019 -2023

Andmete koosseis ja allikad:

1. **Taotluste andmed PRIA menetlussüsteemidest (baas ehk põhi)**
    - **Vastuvõetud taotluste info (vt skeemil 10 taotlejat st nii need kellele määrati kui ka need kellele ei määratud)**
        - Toetuse nimi
        - Taotleja Nimi + kood + viitenumber (vajalik eelnevaks andmetöötluseks mida hiljem ei väljastata => anonümiseeritakse)
        - Taotluse esitamise kp
        - Taotletud summa
        - Võimalusel ka esmatootja tootmistüüp (piim, teravili vms)
    - **Määramise staatus (vt skeemil rohelised 5)**
        - Jah/ei
        - Jah = summa
        - Ei ehk mittemäärmaise või osalise määramise põhjus/ põhjus klassifikaator – rikkumise tunnus vms (vajadusel konsulteerime)
    - **Taotluse tagasivõtmine/loobumine**
    - **Lõplik maksmine**
        - summa
        - kuupäev
    - **Võimalusel**
        - Taotleja 2019 makstud OT toetused
        - OT taotluse alusel rahuldatud loomühikute arv (liikide lõikes)
        - OT taotlustes näidatud pindala koguhulk hektarites
2. **PRIA rikkumiste aruandlus OLAFile (IMS**)- (vt skeemil kollased 2 tk) lisatakse baasandmetel nendele taotlustele/taotlejatele kui on vastavus.
    - Nende taotluste ja/või taotlejate kohta , mis sisalduvad põhibaasis
    - Toetusmeetme identifikaator, millega rikkumine seotud (6.1, 6,4 vms)
    - Rikkumise PACA ehk fikseerimise kuupäev

- Rikkumistega seotud summa kokku sh EE ja EU osa eraldi
- Rikkumise klassifikaatorid ja alamklassifikaatorid
- Rikkumise põhjus- mõdus operandi (kirjeldav osa)
- Juhtumi staatus (IRQ3, IRQ5 või IRQ2)

3. **Välised andmeallikad kõigi taotluse esitanud taotlejate kohta (vt skeemil 10 taotlejat) perioodil 2019-2023**
   - **Majandusaasta aruandest iga aasta kohta (2019-2023)**
     - Töötajate arv
     - Investeeringute maht
     - Müügitulu
     - Varad
     - Ärikasum
     - Intressikulud
     - Maksukulud /makstud maksud
     - Amortisatsioon
   - EBITA näitajad saab arvutada eeltoodud andmete põhjal hiljem töötaja kui ettevõtte kohta

Lugupidamisega

Rando Undrus

nõunik

Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (PRIA)

tel +372 50 44 938

rando.undrus@pria.ee

www.pria.ee Facebook

PÕLLUMAJANDUSE REGISTRITE
JA INFORMATSIOONI AMET

Lisa 2. Andmepäringu tulemusel saadud andmefaili struktuur

Andmed	Selgitus
Meetme lühend	Toetusmeetme tähis (4.1; 6.1; 6.3; 6.4)
Taotlusvooru tähis	Meede/aasta/vooru number
Taotluse esitamise kuupäev	Kuupäev, mil taotlus esitati
Toetuse summa	Taotletav summa eurodes
Taotleja EMTAK tegevusala või investeeringu kavandatav tegevusala	Ettevõtte peamine tegevusvaldkond või kavandatud investeeringu tegevusala
Kehtiv määratud summa	PRIA poolt otsustatud toetussumma
Kehtiv määramise otsus	Kas otsus on kehtiv seisuga (Jah/Ei)
Toetustaotluse vähendusliik	Põhjus, miks summa vähendati (nt eelarve alla jäämine, loobumine vms)
MT vähendusliik	Maksetaotluse vähendamise liik (nt kulud ei olnud abikõlblikud)
MT vähenduse summa	Kui palju maksetaotlusest vähendati
Tagasinõutav summa	Toetussumma, mille PRIA on otsustanud tagasi nõuda
Tagasinõudmise kuupäev	Kuupäev, mil tagasinõudmise otsus tehti
Toetustaotluste otsus	Lõplik otsus taotluse kohta (nt rahuldatud, osaliselt rahuldatud, rahuldamata)
Makstud summa	Väljamakstud summa eurodes
Viimane maksetaotlus esitatud	Kuupäev, mil esitati viimane maksetaotlus
Viimase MT esitamise kp	Kuupäev, mil esitati konkreetne viimane maksetaotlus (võib olla sama või erinev eelmisest)
Kategooria	Juhtumi klassifikatsioon
Tüüp	Klassifikatsiooni täpsustus
Modus Operandi	Pettuse või rikkumise teostamise viis
Juhtumi liik	Täpsustus, mis liiki rikkumisega oli tegemist (IRQ2, IRQ3, IRQ5)
Rikkumise avastamise kuupäev (PACA)	Kuupäev, mil pettuse kahtlus registreeriti

EL toetus	Euroopa Liidu toetuse osa
EE sihtfinantseering	Eesti riigi poolne kaasfinantseering
EE omafinantseering	Taotleja omafinantseering
2019–2023 töötajate arv	Ettevõtte töötajate arv aastate lõikes
2019–2023 müügitulu	Ettevõtte aastane müügitulu
2019–2023 põhivara	Põhivara raamatupidamislik väärtus
2019–2023 põhivara kulum	Aastane põhivara kulum (amortisatsioon)
2019–2023 ärikasum	Ettevõtte ärikasum enne maksustamist
2019–2023 makstud maksud	Maksuametile deklareeritud ja makstud maksude summa

Lisa 3. Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, Timo Tubli, sünniaeg 11.03.1991, annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda koostatud lõputöö „Aastatel 2019–2023 Eestis tuvastatud maaelu arengu toetustega seotud pettuse kahtlusega taotlejate majanduslikud tagajärjed“, mille juhendaja on professor Rando Värnik (PhD),

1. salvestamiseks säilitamise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi EMU DSpace lisamiseks ja Creative Commonsi litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates lõputööd reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, üldsusele kättesaadavaks tegemiseks kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
2. olen teadlik, et lihtlitsentsiga antavad õigused jäävad alles ka mulle;
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor (allkirjastatud digitaalselt, kuupäev digitaalallkirjas)

Timo Tubli / allkirjastatud digitaalselt / 12.05.2025

Juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

Juhendaja Rando Värnik (allkirjastatud digitaalselt, kuupäev digitaalallkirjas)